

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||

Lensaeus, Johannes

Antverpiae, 1590

De Christiana Libertate Liber Septimvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

Et caput adde inguis, da mollibus ora, capistris,

Demissoq; leui subde humeros oneri.

Nunc potes hoc dum liber agis, dum nulla retentant

Vincula, nulla thori cura, nec altus honor.

Hæc bona libertas Christo seruire, & in ipso

Omnibus esse supra: non dominis hominum,

Non viris seruit, non Regibus ille superbis,

Tantum qui Christo se dederit Domino.

Nec tibi nobilitas videatur libera, quam nunc

Sublimem artonita conspicis vrbe vehi,

Quam cernis tanta sibi libertate videri,

Vt dedignetur flectere colla Deo.

Multis ille miser mortalibus, & quoque seruis

Seruit, & ancillas, vt dominetur, emit.

D E

CHRISTIANA

LIBERTATE

LIBER SEPTIMVS.

P R O E M I V M.

DE libertate quæ est à diabolo, propterea mihi teorim differendum esse putavi, quod propria nonnulla contineret ea consideratio. Cætera verò quæ habet cum libertate à peccato communia, dum huc tanquam reiecta persequemur; & huius mensuram Libri complebimus, & quæ priori poterant deesse videri, non obliuione vel incitia præterijisse, sed consultò alium in locum distulisse putabimur.

CAPVT

Liberari à diabolo eos qui regenerantur in Christo.

LIBERTATEM igitur à peccato, de qua libro superiore dictum est, comitatur libertatis pars altera, vt à diabolo quoque liberi simus. Cùm enim ille nos per peccata seruos haberet; simulatque à peccatis liberati, seruitutis effecti sumus, sub illius esse potestate desijimus, vsque adeò vt nec illud carnis nostre, quod adhuc concupiscentiæ subiacet, sub diabolo captiuum teneatur, propter factam peccati remissionem, qua non imputatur id quod lex peccati propriè nuncupatur. Idcirco beatus Apostolus; cùm hanc libertatem commédans, in Epistola ad Collossenses capite primò dixisset: Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum Filij dilectionis suæ: pro tanti boni causa subiunxit, In quo Filio habemus redemptionem & remissionem peccatorum. Etenim morte sua Christus vno verissimo sacrificio Deo Patri pro nobis oblato, quo quid erat culparum, vnde nos principatus & potestates ad luenda supplicia iure detinebant, purgavit, aboleuit, exstinxit; & sua resurrectione in nouam vitam nos prædestinatos vocauit, vocatos iustificauit, iustificatos glorificauit. istoque modo diabolus, hominem quem per consensionem seductum tanquam iure integro possidebat, cuique tanquam pannoso & arumoso, nulla ipse carnis infirmitate septus, superbo dominabatur imperio, in ipsa morte carnis amisit. Natura quidem fortior, id est, angelica, inferiorem naturam humanam vitij societate subditam detinebat: sed mediator angelis fortior, infirmus propter homines factus, prædonis superbiam redemptionis humilitate destruxit: vt qui super filios hominis angelica fortitudine gloriabatur, à Filio Dei suscepta humana infirmitate,

mitate, illosus vinceretur. Sed cum adhuc multos sub diaboli potestate agere non ignoremus, quibus ad hanc libertatem nihil hactenus Christi mors contulisse videatur; intelligendum est, eum qui semel mortuus est ad multorum exhaurienda peccata, unicuique tum primum mori, cum in eius morte, qualibet fuerit aetate, baptizatur. Hæc enim cuique proprie dies est redemptionis, de qua loquitur beatus Apostolus, cum ait: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Ideoque nemo prius de potestate tenebrarum eripitur, quam in Christi nomine baptizatus, veterem hominem exuerit, novumque induerit, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis, utque Ægyptiorum primogenita ab angelo percussore necabatur, Israëlitarum liberis per agni sanguinem conseruatis: ita in quibus inuenit diabolus quod prima natiuitate contractum est, id est, originale peccatum, in quo inest omnium nascetium infelix quedam primogenitura; hos, nisi Dei gratia liberentur, tanquam suos ad mortem pertrahit, damnationemque communem. Qui vero, cum essent in eo primum peccato concepti & editi, postea sunt Dei beneficio regenerati; de quibus scriptum est, Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt; & Voluntarie genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ eius: hi à diaboli quoque dominatione & potestate purgati sunt, qui non solum antea coercetur ne regenerationem impediatur, sed etiam per regenerationem postea ex hominum cordibus eijcitur; ne iam eos, tanquam vasa sua, & quali mancipia, veteri illo suo iure & more possideat. Hi demum; Agni immaculati sanguine postibus eorum illitis, id est, crucis signo frontibus signatis, à perditione huius seculi tanquam à captiuitate vel interemptione Ægyptia liberantur; aguntque saluberrimum transitum, cum

Ephes 4.

cum à diabolo transeunt ad Christum, & ab hoc instabili seculo, ad eius fundatissimum regnum, & ab operibus luti & lateris, in quibus terrenis desideriis seruientes, multum & infeliciter laborabant, ad suauem Christi iugum, opesque iustitiæ, omni argento & auro & lapide pretiosiores. Quamuis igitur, quod ad magnitudinem & potentiam pretij, ut Prosper ait, & ad vnam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio totius sit mundi: quia tamen à redemptione constat alienos esse, neque de captiuitate & seruitute sua erutos, qui hoc seculum sine fide Christi, & sine regenerationis sacramento pertranseunt; colligitur redemptionis proprietatem, libertatisque veritatem penes eos esse, de quibus princeps huius mundi missus est foras, & non iam vasa diaboli, sed membra sunt Christi. Quod proinde circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia consimiliter agit, non otiose nobis est intuitu contemplandum, vbi, siue paruuli siue iuuenes, cum ad regenerationis ducuntur sacramentum, non prius vitæ fontem adire sinuntur, quam exorcismis & exsufflationibus clericorum, spiritus ab ijs immundus abigatur: ut tunc verè appareat, quomodo princeps mundi huius mittatur foras; priusque alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur, in possessionem translata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus. De potestate namque tenebrarum, cui per illius primi hominis ruinam subiectum est hominum genus, non adulti modò, verum etiam reuera paruuli eruuntur, cum regenerantur in Christo: tamen id non appareat in eorum arbitrio liberato, nisi cum ad annos peruenerint ratione vrentis ætatis; tum primùm re ipsa demonstrantes consentientem doctrinæ salutari, in qua nutriti sunt, voluntatem, & in ea finientes hanc vitam, si electi sunt in Christo ante constitutionem mundi, ut essent sancti & immaculati

Obiectio prima in Vincentianis.

Matth. 12.

Ephes. 4.

culati in conspectu eius in charitate. Hæc quidem potestas tenebrarum, id est, diabolus, qui etiam dicitur princeps potestatis aëris, operatur seu efficax est in filiis diffidentiae. & quid operatur, nisi opera sua mala, & in primis maximeque ipsam diffidentiam & infidelitatem, qua sunt inimici fidei? per quam scit eos posse mūdari, posse sanari, posse perfectissimè liberos (quod eis vehementer inuidet) in æternam vitam regenerari? Sed ipse mediator intrans in domum fortis, id est, in hoc seculum mortalium, sub potestate diaboli, quātum ad ipsum pertinet, constitutum; de ipso quippe scriptum est, quod potestatem habeat mortis. intrat, inquam, mediator hic in domum fortis, id est in suo dominatu habentis genus humanum: & prius alligat eum, hoc est, eius coërcet ac cohibet potestatem, potestatis suæ fortioribus vinculis. Deinde vniuersa eius aufert arma, in quibus confidebat; sicut apud Lucam expressum est, hoc est, errores & peccata: atque hoc pacto eripit vasa eius quæcunque prædestinavit eripere; id est, homines quos ille veneno suo repleuerat, ac propter medullitus inhærentē iniquitatis amorem, longa & alta pace tenuerat: arbitrium eorum ab eius potestate liberans, vt, illo non impediēte, credant in istum libera voluntate: credentes autem inuocent liberatorem, qui dat potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.

CAPVT II.

Regeneratos in Christo ita effici filios Dei, vt non remaneant aliqua ex parte filij diaboli.

FILII autē effecti Dei, eius deinceps spiritu aguntur, vt bene viuant; omninoque in diaboli potestate esse desistunt: nec eius ampliùs filij dici possunt, cuius imitationem atque similitudinem respuere. Falloque Pelagiani calumniabantur dicere Catholicos, qui

*Vide Aug.
epist. 107.*

LUCÆ II.

qui baptizarentur, eos ex parte fieri filios Dei, ex parte
 verò filios diaboli remanere. Tamen si enim reliquæ
 quædam non percuratæ penitus infirmitatis, aut hu-
 manæ vincula necessitatis efficiunt, ut adhuc filij huius
 seculi iusti quoque nominentur (propterea namque
 & matrimonia celebrantur, & per artes varias atque
 industrias, vitæ necessaria commodaque parantur, quæ
 ad figuram pertinet seculi huius, mira celeritate trans-
 uolantem) tamen filij diaboli, cuius abiecere societa-
 tem, esse procul dubio desierunt. Cùm proinde calum-
 niarentur Pelagiani, respondens Augustinus, Men-
 tiuntur, inquit, insidiantur, tergiuertantur. Non hoc
 dicimus: omnes enim homines qui sunt filij diaboli,
 etiam filios seculi; nõ autem omnes filios seculi, etiam
 filios diaboli dicimus. Absit enim ut filios diaboli di-
 camus fuisse sanctos Patres, Abraham, Isaac, & Iacob,
 & alios huiusmodi, quando per nuptias generabant
 & eos fideles qui vsque nunc & deinceps adhuc ge-
 nerant. non tamen Domino possumus contradicere
 dicenti: Filij huius seculi nubunt, & tradunt ad nuptias.
 Quidam ergo filij seculi huius sunt, & tamen filij dia-
 boli non sunt. Quamuis enim diabolus sit auctor &
 princeps omnium peccatorum, non tamen filios dia-
 boli faciunt quæcunque peccata. Peccant enim & filij
 Dei, quoniam si dixerint se non habere peccatum, se-
 ipsos seducunt, & veritas in eis non est: sed ea condi-
 tione peccant, qua sunt filij adhuc huius seculi; qua
 verò gratia sunt filij Dei, non utique peccant: quia
 omnis qui natus est ex Deo, non peccat. Hactenus Au-
 gustinus. Quotquot igitur accepto iustitiæ munere li-
 beri effecti sunt, ij quoque diaboli excussere principa-
 tum: ut qui in regnum & corpus Christi transierint,
 iamque ad societatem pertineant lucis, quæ se à vitio-
 se vitæ tenebris longè remouit: estque ea cum Patre
 coherens, & cum Filio eius Iesu Christo; cuius & san-

*Lib. 9. contra
 duas Epistolas
 Pelag. cap. 3.
 & contra Iu-
 lianum, lib. 6.
 cap. 5.*

Luca 10.

guine pretioso emundatur assidue, & virtute sub eius pedibus tenebrarum princeps valide conteritur. Prædixerat hoc futurum Regius psaltes, Christi beneficio *psalm. 72.* & potentia singulari. Ipse enim, inquit, liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Parceret pauperi & inopi, & animas pauperum salvas faciet. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo. Quo quidem loco Propheeta pauperem vocat humilem, sua peccata contrito corde submissè confitentem, qui proinde se agnoscat suis viribus in libertatem non posse redire, sed ad eam rem egere gloria & gratia Dei petesum Christum, hunc igitur Christus liberat à potente, hoc est, diabolo, quem potentem ad homines sibi subdendos, & in captivitate retinendos, non eius virtus, sed nostra peccata fecerunt. Quæ proinde cum sublata & abolita sunt, redimente nos ab vsuris & iniquitate, eodem nostræ libertatis auctore Christo, vim protinus ille suæ in nos dominationis & potestatis amittit. Maxima enim eius virtus est (ait diuus Chry- *Homil. 47. in* sostomus) peccati amplificatio. Id igitur si destruxeris, nervos diaboli omnes incidisti, caput eius contri- *Mattheuro.* uisti, vires resoluidisti, ac vniuersum eius exercitum fudisti atque fugasti. Et Augustinus in Psalmum 84. Si quis liberatus fuerit à peccatis suis, non habet vnde ei dominetur princeps peccatorum. Dicit enim Psalmista: Avertisti captiuitatem Iacob, remisisti iniquitatem plebis tuæ. Ecce vnde auertit captiuitatem. Quia remisisti iniquitatem. Iniquitas tenebat captiuum: remissa iniquitate, liberaris. hoc ille eo loco: breuissimè verò libro contra Iulianum sexto, cap. 8. Expulsio, inquit, est demonum, remissio peccatorum. Deletis igitur per iustificationem peccatis, iam diaboli serui non sumus, qui honorabile filiorum Dei nomen suscepimus. Ideoque omnis in posterum cum eo vitanda so- *cietas*

V

cieras

cietas est, ut nihil cum eo commune habeatur: & nec
tum quidem audiatur, cum vtilia suaserit. propterea,
quanquam esuriit Christus, non tamē suggerenti dia-
bolo, ut è lapidibus faceret panes, obediit: nos profe-
ctò (Chrysostomo interprete) erudiens, ne vnquam
diabolo credamus.

Homil. 13. in
Matthæum.

CAPVT III.

*Electionem diaboli è credentium cordibus, variè nobis
in sacris literis declaratam esse.*

ELECTIONEM autē hanc damnationemque dia-
boli, qua illos quos in vniuerso mundo captiuos
tenebat, fortiori cedere coactus est, variis modis sacre
nobis literæ declararunt. De Christi namque victoriæ
& triumpho Propheta prænuncians, Operuit celos,
inquit, gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splen-
dor eius ut lux erit, cornua in manibus eius: id est, tro-
phæum crucis, Augustino quidē interprete. Ibi abscon-
dita est fortitudo eius. Erat enim vis in cruce maxima
ad diabolū è cordibus hominum proturbandum, deici-
endumque de suo principatu: ut hinc merito possit in-
telligi illud Apostoli, Quod infirmū est Dei, fortius est
hominibus, sed virtus hæc abscondita & recta crucis
humilitate fuit, ne illam posset diabolus habere suspen-
ditam. Si enim eam principes tenebrarū cognouissent,
nunquam Dominum gloriæ crucifixissent: hoc est,
nunquam nos redimi, inquit Ambrosius, Domini morte
fecissent. Hæc igitur crucis virtute per carnis infirmi-
tatem velata, ille Dei & hominū inimicus eiectus est.
De quo apud Prophetam verbis consequentibus dicitur:
Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabo-
lus ante pedes eius: iam videlicet ipse captiuus, qui ca-
piebat, & tegno spoliatus atque deiectus, qui superba
tyrannide infelix hominum genus subiugarat: iure ut
prophetica insultationem audire possit, Quomodo
cecidit-

Abacuc 3.

Lib. 18. de ci-
uit. cap. 32.

1. Cor. 1.

Initio lib. 2. in
Lucam.

Isaie 24.

eecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? cotruisti
 in terram, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde
 tuo: In cælum conscendam, supra astra Dei exaltabo
 solium meum: ascendam super altitudinem nubium,
 similis ero Altissimo. Veruntamen, ad infernum de-
 traheris, in profundum lacu. qui te viderint, ad te incli-
 nabuntur, teque prospicient. Nunquid iste est vir, qui
 conturbavit terram? qui concussit regna? qui posuit
 orbem desertum, & vrbes eius destruxit? vineæ eius
 non aperuit carcerem? Huc quoque pertinet quod in
 Apocalypsi describitur prælium Michaëlis, cælestis
 exercitus ducis, cum dracone & angelis eius. Ille enim
 angelus sanctus, conditori suo sese subijciens, eiusque
 præ eximia celsitudine, digna sibi humilitate vilescens,
 aduersus diabolum toto orbe dominantē, & suæ quo-
 que dominationis occasione sibi de diuinis placentem
 honoribus, iustitiæ instructus armis prælium mouit,
 hoc præ se ferens, proque eo fortiter dimicans, vnde
 illi nomē diuina etiam auctoritate tributum est: Quis
 vt Deus? Nec verò dubio aut infelici pugnauit euētu.
 Nam propitio per mediatorem hominibus Deo, re-
 gnantem diabolum suis sedibus expulit: & quem hic
 sibi de mortalium obsequiis honorem tanquam Deo
 superbissimè arrogabat, vni omnium effectori & mo-
 deratori Domino, ille præliando restituit. Antea enim
 Dij gentium demonia, quibus crucis virtute prostratis,
 eum qui cælos fecit, palàm terra vniversa & agnouit,
 & coluit & glorificauit. Itaque factum est prælium
 magnum in cælo, inquit Ioannes, Michaël & angeli
 eius præliabantur cum dracone: & draco pugnabat, &
 angeli eius, & non præualuerunt, neque locus inuen-
 tus est eorum ampliùs in cælo: & proiectus est draco
 ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus &
 Satanas: qui seducit vniversum orbem, & proiectus
 est in terram. Atque vt ea de re illustrem Ecclesiæ præ-
 dicatio,

dicationem & iucundissimam gratulatione agnoscas,
 subiungitur: Et audiui vocem magnam in caelo dicen-
 tem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei no-
 stri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accula-
 tor fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante con-
 spectum Dei nostri die & nocte. Ne verò tetras illas
 malignorum spirituum legiones sic deiectas angelo-
 rum sanctorum praelio putes, vt non etiam liberato-
 rum hominum in pugna virtus enituerit, sequitur: Et
 ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter
 verbum testimonij sui; & non dilexerunt animas suas
 vsque ad mortem: propterea latamini caeli, & qui ha-
 bitatis in eis. Non modò igitur diabolus semel ab ini-
 cio superbiae suae, de supremis beatorum spirituum or-
 dinibus praecipit actus est in hunc caliginosum aërem,
 aeterno in die iudicij stagno ignis ac sulphuris destina-
 tus; quemadmodum hoc diuus Petrus expressit: verum
 etiam hic regnum amisit, & de caelo, id est, electorum
 cordibus, in terram deiectus est. Quod ipsum ita Sal-
 uator ait: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps
 huius mundi eiecietur foras. Et rursus: Princeps huius
 mundi iudicatus est: quia quidem illius eiectione &
 condemnatione fit, ne captiuos amplius teneat libera-
 tos ad suam ipsius voluntatem, ne in illis sit efficax,
 suaque peragat inolimina, ne illos velut cribrando ex-
 agitet, vt secreto salutiferae veritatis flore, praeter erro-
 rum quisquillas remaneat nihil, ne illius circueuiantur
 astu, & fraudibus implicentur, ne accusationes eius
 aduersus filios suos, placatus iam Pater admittat. De-
 nique sic foras eiectus est, vt iam per Agni sanguinem
 vinci possit: nec vinci solum, verum etiam tanquam
 prostratus conculari. Ecce enim, ait Dominus, dedi
 vobis potestatem calcandi super scorpiones & serpen-
 tes, & super omnem potestatem inimici, & nihil vobis
 nocebit. Id quod & in Psalmis promittitur habitantibus
 in ad-

2. Petri 2.

Ioannis 12.

Luce. 10.

Psalm. 90.

in adiutorio Altissimi, & in protectione Dei cali com-
moranti. Super aspidem enim, inquit, & basiliscum
ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Cur
enim hoc non possit in damnatissimum illum draco-
nem, eius per semē mulieris capite iam cōtrito? Ipsum
inquit, semen conteret caput tuum, neque plus omni-
no tibi relinqueretur, quā ut ad tempus, etiam eius tu
calcaneo insidiari possis. Dominus enim, inquit Leo,
denunciauit serpenti futurum semen mulieris, quod
noxij capitis elationem sua virtute contereret: Chri-
stum scilicet in carne venturum Deum hominem que
signās, qui natus ex virgine, violatorem humana pro-
paginis, incorrupta natiuitate dampnaret. Eodemque
eius pertinet alligatio. Etenim alligatus est tanquam
cantis innexus cathenis; & neminem iam mordere po-
test, nisi eum qui sese illi mortifera securitate coniun-
xerit. latrare potest, sollicitare potest; mordere omnino
nisi volentem, ac per summam stultitiam propriis ac-
cedentem, nullo modo potest. Non enim cogendo,
sed suadendo nocet: neque à nobis extorquet, sed sug-
gerendo blandè petit assensum.

Serm. 2. de
natali Domi-
ni.

CAPVT IIII.

*Quòd à filiis Dei, diabolo deinceps resistitur,
si peccato repugnetur.*

POTENTISSIMA igitur Christi gratia liberati,
& de potestate tenebrarum translati in regnum
lucis, ab eo videlicet qui nos fecit dignos in partem
fortis sanctorum in lumine, in quo habemus redem-
ptionem & remissionem peccatorum, aduersus pec-
catum nos deinceps erigimus. quod cum innatum
nobis esset, iamque inueteratum, & tanquam in na-
turalem conuersum qualitatē videretur: quoniam mō-
do ei aut bellum vidissemus indicendum esse, nisi fide
illustrati; aut vlla colluctationis contentione vincere,

V 3

nisi

nisi diuinę gratiæ ope firmari, possemus? Iure ergo qui peccatum vincit animo que suo dominatur, is fortior censetur vrbium expugnatore: quod hic quidē alios, ille seipsum vincit: hic externum, ille domesticum superat hostem: ille aduersanti obstitit corporis viribus, hic bladam perniciem robore celesti instructus expellit. Quę quantopere fugiēda esset atque eximelicenda, Sapiēs Ecclesiasticus hisce monitis suis declarauit: Fili, inquit, peccasti: non adicias iterum, sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. Quasi à facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad illa, suscipient te. Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plaga illius non est sanitas. Itaque qui suas vincit cupiditates, rationisque sub iugum misit, simulque ne actorum criminum obligationē teneatur, veniam impetravit, is demū est qui veram sibi reperit libertatem. Duplici quippe vinculo (vt antea quoq; significatum est) seruitus peccati tenet adstrictos: altero dominantis cupiditatis, altero reatus damnationis sempiternę. Quorū et si posterius gentilitas ignorauit, prius tamen ignoratū sibi non fuisse, testatur illud quod apud Epictetum legitur Stoicum philosophum: libertatem & seruitutem hoc differre, quod illud virtutis, hoc malitię nomen & vocabulum sit. corporis enim vinculum esse fortunam, animę autem malitię. Eum igitur qui corpus solutum, animā vinctam habeat, seruum esse: qui verò animam solutam, quamuis corpus habeat vinctum, hunc esse liberum. Denique vinculum corporis aut morte soluere naturā, aut pecuniis malitię: animę verò vinculum, tollere virtutem disciplinis. Et ille quidē ad hunc modum. Nos verò plenius multo rectiusque dicimus, vtrumque vinculum per Spiritum sanctum infusa charitate resolui, hominemque in veram restitui à peccato libertatem. Qua donatus liber-

liberrate, diaboli quoque è manibus elapsus est, nec ab eo tenetur, vt antè, captiuus. Sed ei ne in priorem recidat seruitutem, ad laborandum est. Vritur enim ille non mediocri dolore amissi principatus; ideoque vigilare, laqueos tédere, sollicitare, quo in antiquam reuocetur possessionem, nunquam intermittit. Sed nihil in nos nisi nostris armatus vitiis potest. quibus si vigilanter fortiterque ex fide resistitur, diabolo quoque eo ipso repugnatur. Non cernitur hostis ille quidem corporis oculis, sed neque id quo caueatur vincaturque necesse est. Deuicta enim concupiscentia, diabolus quoque superatur, qui per eam in nos valet; cuius impetus non tantopere essent nobis extimescendi, nisi insidiis eius, & artibus, illa nos redderet opportunos. Nō enim tentat diabolus vel angeli eius, nisi quod in nobis carnaliter dominatur. Ideoque circuit nos singulos, ait Cyprianus, & tanquam hostis clausos obsidens muros explorat & tentat, an sit aliqua pars membrorū minùs stabilis & minùs fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, vt visu destruat castitatem; aures per canoram musicam tentat, vt sonus dulciori auditu soluat & molliat Christiani vigorem. Denique mouet per infirmitatem carnis nostre omnia suæ potestatis tela, cùm ad lasciuiam accendit, cùm ad ebrietatem illicit, cùm ad auaritiā prouocat, cùm ad odia stimulat, cùm ad cædes instruit, cùm ad maledicta exacerbatur; sed omnes hi conatus frustranei erūt, si concupiscentiæ, per quam nos deijcere molitur, virtute resistimus. Non vident quidem homines diabolum quocum pugnent: sed in promptu remedium est. Si enim seipos intus vicerint, de illo foris triumphant. Quid enim tibi facturus est tentator extraneus, siue diabolus, siue minister diaboli? Quicumque proponit lucrū vt seducat, si auaritiā in te non inuenerit, quid fuerit consecutus? si auaritiæ te deprehenderit morbo laborantem,

*Vide Aug. in
Psalm. 143.*

*Serm. de xefe
& luote.
Vide Chrysof.
lib. 6. de sa-
cerd. cap. 16.*

*actum d. d. d.
e. d. d. d. d.*

tantem, visolucro inardescis, & vitiosa esse caperis la-
 queo. Frustra itaque dicitur à nonnullis: Quomodo
 possumus vincere diabolum, quem non videmus? Ibi
 enim vincuntur inimicæ nobis inuisibiles potestates,
 vbi vincuntur inuisibiles cupiditates: nec præualere
 possumus aduersariis nostris, nisi præualeamus & no-
 bis. Non enim seducit ille aut trahit aliquem, nisi quem
 inuenerit ex aliqua parte iam similem sibi. Inuenit enim
 eum aliquid cupientem, & cupiditas aperit ianuam
 suggestioni diaboli. inuenit aliquid timentem, monet
 vt fugiat, quod illum timere perspexerit: monet vt ad-
 piscatur, quod eum cupere inuenerit. hoc modo per
 duas ianuas, alteram cupiditatis, timoris alteram, ho-
 stis, ni caueatur, irrumpit. sed claudenda illæ sunt, om-
 niq̄ue vigilantia faciendum quod beatus Apostolus
 adinonuit: Ne detis locum diabolo. Quibus verbis
 ostendere voluit, quod quamuis intret humanum cor
 possideatq̄ue diabolus, illi tamen prius homo locum
 dederit, vt posset intrare. Ex quibus intelligitur, quan-
 ta sit Christiano cura nitendum, vt sui cordis ianuas
 obfirmet, ne callidissimus serpens aliquo sibi aditu pa-
 refacto, sensim irrepat, atque in pristinam possessio-
 nem dominationemq̄ue reuocetur.

Ephes. 4.

CAPVT V.

*Quod tantisper dum hic viuimus, variis demonum
 artibus oppugnemur.*

NEQUE enim in hac mortali vita eousque à pec-
 cato & diabolo liberamur, vt iam in posterum il-
 lis hostibus careamus; sed tantummodo vt liberi effe-
 cti, deinceps vincere pugnando possimus. Nam quia
 peccati merito, inquit Augustinus, humana natura
 subdita est hosti; prius homo vt aduersus eum pugna-
 re possit, ab eius eruitur potestate: deinde, si vita est
 in hac carne prolixior, certans adiuuatur, vt superet
 postremo

Lib 6. contra
 Pelian. cap. 9.

postremò, victor beatificatur, vt regnet. hinc ergo dum
 viuatur, tanta libertas est, vt adimat seruitutem, non
 remoueat pro sua libertate pugnandi necessitatem. Non
 enim (ait D. Prosper) ad hoc datur continetia, vt con-
 cupiscentijs non repugnet: nec ideo cuiquam tribuitur
 sapientia & intellectus, vt non die ac nocte in Domi-
 ni lege meditetur. quid autem agit donum dilectio-
 nis, si benevolentiae sollicitudo non vigilat? quis fru-
 ctus est patientiae, si non habet fortitudo quod toleret?
 aut quomodo in Christo pie viuere ostenditur, qui
 nulla persecutiōe pulsatur? vel pax quae est à Deo &
 cum Deo, nunquid bene quieta est, si non discordat à
 mundo? aut amor Dei poterit sine diaboli inimicitijs
 obtineri? Neminem prorsus Dei gratia intentabilem
 facit: neque ob hoc caelestium armorum praesidio à
 dextris & sinistris instruitur Christiana militia, vt nul-
 locum hoste conflagat; cum laudabilius fit atque feli-
 cius, pugnantem non potuisse vinci, quam desidem
 non potuisse tentari. Sic ille. Itaque hostis nostri cir-
 cumspiciendae semper nobis sunt inimicitiae: qui si
 aperte non sauit, insidijs aggreditur: ex quo & leo est
 appellatus, & draco, & tigris interdum. Nam leo qui-
 dem aperte sauit: draco occulte insidiatur: tigris ve-
 rò dictus est, propter multiformis astutiae varietatem,
 omnem enim hanc vim & potestatem diabolus exer-
 cet. nam cum eius impulsu Martyres necabantur, leo
 erat aperto Marte sauiens: cum vero vel per hereticos
 vel seductores alios insidiatur; & tigris est, & draco
 subrepens. Huius ergo draconis astus cum beatus
 Apostolus intueretur, atque inde suis periculum im-
 pendere prospiceret; Timeo, inquit, ne sicut serpens se-
 duxit Euam astutia sua, ita corumpatur sensus vestri,
 & excidant à simplicitate quae est in Christo. Quod si
 primum hominem draco ille adortus vicit, & è Para-
 diso eiecit; quis se ab illius insidijs & oppugnatione
 V s fore

Lib. 2. de vo-
 cat. gent. 6.3 90

Gregor. lib. 5.
 Moralium, 27.
 cap. 4. 106.

2. Cor. 11.

fore putet immunem? Quis autem varias illius artes enumeret? Non enim delinit hostis antiquus transfigurās se in angelum lucis, deceptionū laqueos ubique pratendere, & ut quoquo modo fidem credentium corrumpat, instare. Nouit cui adhibeat æstus cupiditatis, cui gulæ illecebras ingerat, cui admoueat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ. Nouit quem mœrore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discit cōsuetudinem, ventilat curas, scrutatur affectus, & ibi causas quærit nocendi (inquit beatissimus Leo) ubi quæque uiderit studiosius occupari. Idcirco illum à Propheta uocatum reperimus serpētem uextem, feteretem & lubricum, & serpentem tortuosum: quod mille per Mæandros sese uolens, cuncta exploret: quæque parum munita uiderit, ea in primis oppugnet loca: ut cum illac irruperit, munitiora facilius capiat, & animæ cordisque ad arcem negotio minore perueniat. Sæpeque euenit (que madmodū ait sanctus Gregorius) ut qui cognitus, resistentis uirtute repulsus est, latens obineat, quod certando non potuit. Quo fit ut fidelis dum in vno vincit, superetur in altero: & dum vnum attenditur, alterum non caueatur. Peruicacissimus enim hostis, ait Tertullianus, nunquam malitiæ suæ otium facit, atque tunc maximè sæuit, cum hominem plenè sentit liberatum; tunc plurimum accenditur, cum exstinguitur. Doleat enim & ingemiscat necesse est, uenia peccatorum permissa, tot esse titulos damnationis crasos. Proinde serpentis huius & uigilantissimi hostis quoniam insidiosos insultus uarios ac frequentes Propheta patiebatur, exclamare coactus est ad auxiliatorem Deum: *Vsquequo Domine obliuisceris me in finem, usquequo auertis faciem tuam à me? quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Usquequo exaltabitur inimicus*

*Serm. 7. de
Natiuitate
Domini.
Isaia 27.*

Epistola 56.

*Libro de po-
nitentia.*

Psal. 12.

cus meus super me? Verissime que D. Ambrosius, no-
stram in hac vita iustitiam in quadam militia belloq.
constituit, & aduersus æmulas aëreas potestates, & ad-
uersus nostras cupiditates; per quas illi quoque exte-
riores inimici nos deicere vel penetrare moluntur; vt
& quasi civili bello interiorum vitiorum laboremus,
& propter hostiles impetus spiritualium nequitiarum,
haud mediocriter periclitemur.

Apud Aug.
lib. 2. cont Iu-
lianum, cap. 3.
& 9.

CAPVT VI.

Etiã in hominum aduersantium conatibus, demonum im-
petus & estus esse formidandos, nec tamen omnia que pa-
rentur ab hominibus mala, demonum impulsu necessa-
riò fieri.

NAM etsi mundus sua quoque aduersus sanctos
bella commoueat, id est, hominum impiorum
atque in omni genere sceleratorum yniversitas; tamen
Apostolus dicit non esse nobis colluctationem aduer-
sus carnem & sanguinem, sed aduersus principes &
potestates, aduersus mundi Rectores tenebrarum ha-
rum; contra spiritualia nequitia in caelestibus, nimi-
rum, vt eum nobis aduersari homines iustitia causa
cernimus, belli totius primarios duces atque incento-
res demones cogitemus. Non enim est, inquit, nobis
colluctatio aduersus carnem & sanguinem, id est, ad-
uersus homines: Non aduersus eos quos videris, sed
aduersus eos quos non videris, contra quos est inuisi-
biliter dimicandum. Hi enim & occultis instigationi-
bus perditorum cupiditates inflammât, & consilia in-
spirant omnia his regentibus atque operantibus, de-
cipit ac pervertit hæreticus, sequit tyrannus, conuiciatur
improbis, detrahit inuidia facibus agitatus. his insti-
gantibus atque impellentibus, iniquitas cum iustitia
non habet pacem, temperantiam odit ebrietas, falsita-
ti nulla est cum veritate concordia, non amat superbia
mansuetudinem, non petulantia verecundiam; non
aua-

Ephes. 6.

auaritia largitatem. Si ergo persequentium hominum
 crudelitatem & rabidam feritatem perhorrescis, odium
 implacabile cogita diaboli, quo bonos ferre non potest.
 Si astus & callida miraris circumuenientium consilia,
 illius recordare vafriem, qui & primos homines ser-
 pentino vsus instrumento decepit. Si ad impudentissi-
 ma obstupescis mendacia, quibus pleni esse fidei ho-
 stes solent, siue ad bonos maculandos & traducendos,
 siue ad obscurandam cuiuslibet rei necessariam veri-
 tatem; ille tibi in mentem veniat, de quo scriptum est,
 quod mendax sit, & pater mendacij. Si mouet insignis
 ad tolerandum duricies, vt magnæ speciem patientiæ
 præ se ferat, ille captiuos tenet ad suam ipsius volun-
 tatem. Si ostendatur liberalitas, si sermo profertur blan-
 dus, & Christi nomine sæpe conditus, si clementia &
 omne humilitatis officium exhibetur, ille se & in mi-
 nistris ac satellitibus suis transfigurare nouit in ange-
 lum lucis. Denique homines suis deditos cupiditati-
 bus, atque hinc etiam facile repulsa bona conscientia
 erroribus obcecatos, nemo in optimos quosque fure-
 re, nemo illos sacrilegia facere, patrare cedes, patriæ
 prodiones concipere; nemo oppressiones ciuium,
 constuprationes sanctarum virginum, diuinarum hu-
 manarumque legum contemptum pro nihilo ducere
 mirabitur, qui illos persuasum habebit à spiritualibus
 nequitiiis, quibus hic mundus plenus est, agitari ac velot
 animari. idcirco enim Rectores tenebrarum harum,
 id est, hominum infidelium ac prophanorum, Apo-
 stolus dixit. Neque tamen negandum est, homines per
 se prauos & odisse veritatem & persequi, nullo etiam
 dæmone inflammante, posse: sicuti & sua quemque
 praua voluntate in malum ferri, certum est; etiam si
 nullus ad id spiritus nequam impellat. Tameñ enim
 hominem exagitat & inflamat fallacibus visis, & sus-
 sionibus immundis, spiritus diabolicus; efficitque ho-
 minis

Isaia 8.

Ephes. 6.

minis voluntatem vel errore dementem, vel appetitu
 cumlibet mundanæ delectationis sic ardentem, vt
 etiam quæcunque videntur intolerabilia, mirabiliter
 sustineat: non tamen ideo voluntas mala sine instiga-
 tione alterius immundi spiritus, sicut voluntas bona
 sine adiutorio sancti Spiritus, non potest esse. Nam
 esse posse voluntatem malam etiam sine aliquo spiritu
 vel seducente vel incitante, in ipso diabolo satis osten-
 ditur, qui per nullum alium diabolum, propria volun-
 tate diabolus factus inuenitur. Vnde si penitus (ait
 Chrysostomus) atque diligenter his quæ fiunt, animum
 intendere velimus, inueniemus minimè nos ad omnia
 diabolum impellere. sed cum plurimorum ille nobis
 lapsuum sit auctor, plurimos item nosmetipsi per no-
 stram solam fœcordiã ac negligentiam patimur. Diuus
 etiam Augustinus diabolum scribit aduentitium esse
 ad tentandum: habere enim homines proprias tenta-
 tiones. Basilius quoque cum proposuisset interroga-
 tionem: Nunquid omnis peccati causa rectè conferri
 in Satanam possit? Respondit eiusmodi verbis. In vni-
 uersum, opinor, Satanã non posse ipsum per se causam
 esse alicui vt peccet: sed cum modò in sitis vnicuique à
 natura motionibus, modò etiam interdictis cupidita-
 tibus, velut adiutricibus vtatur, per hæc ipsa eos qui
 negligētiores sunt, ad propria vitia conatur abducere.
 Vtatur autem ille quidem adiutricibus secum natura-
 libus motionibus: sicut in Domino facere tentauit,
 quando esurientem illum animaduertens, dixit: Si Fi-
 lius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Interdictis
 autem cupiditatibus; vt in Iuda, quem quòd avaritiæ
 morbo esse obnoxium intellexerat, huius ipsius cupi-
 ditatis opera vsus, avarum hominem ad scelestissimæ
 proditiõnis lapsum, nummis triginta argenteis exsti-
 mulauit. Quòd autẽ mala etiam ex nobisipsis nascun-
 tur, manifestè Dominus ostendit: De corde enim, in-
 quit,

*Lib. 1. de pro-
 uidentia Dei.*

In Iob 4.20.

*Resp. 11. ad
obsecrationem
Vinc.*

quit, exēunt cogitationes malæ. Hactenus Basilius, in regulis breuioribus Interrogatione 75. Denique & Prosper, quod peccetur, id totū diabolo adscribi negat oportere: qui in peccantium flagitiis, inquit, est illecebrarum adiutor, non voluntatum credendus est esse generator. Itaque etsi in hominum aduersantium conatibus, diaboli præcipuè feram malevolentiam formidare debeamus; non tamen hæc impeditur distinctio: qua nos, ceu triplici hostium acie, vulgò dicimur impugnari, à carne, mundo & diabolo: quod & caro nostra proptios habeat impetus, suasque ipsa faces admoveat, omni etiam remoto externo tentatore: & impiorum mūdus per seipsum immundus, suaque ipsius prauitate in maligno positus, non idcirco nulla perfectione sanctorum societatem infestaret, quia nullus malignus spiritus instigat.

CAPVT VII.

Propter variarum tentationum pericula, nullam esse libertatis in hac vita securitatem: quæ ad perfectam libertatem requiritur.

QUÆ cum ita sint, quis bona mente præditus illos audiendos putet, qui ita securitatem (sine qua perfectæ libertatis constare ratio non potest) in hac vita constituent, vt credi etiam hoc dicant oportere, non in finem vsque perseveraturos? Absurdum enim profusum est, mediis in periculis, quæ nobis tot hostium cunej instructissimi faciunt, securitatem ponere, atque in bello pacem esse dicere. Sed & perniciosum est, inter confertissimos hostes stantem, falsa & subdola prædicatione securitatis, sollicitudinis ac timoris cautionem nudare. Denique præposterum est, huic velle vitæ tribuere, propter quod allequendum ex ea migrare sancti semper omnes cupierunt. Simeon ille iustus, ait Cyprianus, qui verè iustus fuit, qui fide plena, Dei

*Serm. 4. de
mortalitate.*

præcepta seruauit; cum ei diuinitus respõsum fuisset, quod non antè moreretur, quàm Christum vidisset, & Christus infans in templũ cum matre venisset: agnouit in Spiritu natũ esse iam Christum, quo viso, sciuit citò se esse moriturum: lætus itaque de morte proxima & de vicina accensione securus, accepit in manibus puerum, & benedicens Deum exclamauit, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundũ verbum tuum in pace: probas scilicet & contestans, tunc esse seruis Dei pacem, tunc liberam & tranquillam quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portum perimus: quando hac expuncta morte, ad immortalitatem venimus. Illa est enim nostra pax, illa fida tranquillitas, illa stabilis & firma & perpetua securitas. Cæterũ quid aliud in mundo, quàm pugna aduersus diabolum quotidie geritur? quàm aduersus iacula eius & tela, conflictationibus assiduis dimicatur? hæc aliaque plura D. Cyprianus, per fatuum esse demonstrans, aliquam in hac vita securitatem fingere, prætextu libertatis, quæ hinc imperfecta tribuitur. Liberi enim sumus quidem à peccati & diaboli seruitute, sed tanquam pulsa febrĩ, aut grauibus diuturnisque vinculis resolutis, languor & imbecillitas remanet, per quam lapsu facili corruimus iterum, nisi in gratiam incumbentes, ac sicut facer canit Psalmus, Habitantes in adiutorio altissimi, celesti eius fulcimento & protectione muniamur. Inconstantia enim, vt ait Sapiens, concupiscentiæ, transuertit sensum sine malitia. Nam cum modò sedata est, nullaque tentatione commota, modò per æstus quosdam suos exsurgit atque intumescit: tum bona quidem illa, sed imbecilla voluntas, paulo momento huc illuc impellitur. Eam ob rem admonet per scripturam diuina vox, vt qui existimat stare se, videat ne cadat, *1. Cor. 10.* Tanquam enim in lubrico consistentes, vel leui saepe

tenia-

*Proverb. 27.**Rom. 11.**Psalm. 129.*

tentationis vento deijcitur. alio quoque in loco sic
 repressus est humanæ præsumptionis tumor, diuinæ
 Sapientiæ verbis: Ne glories in crastinum, nesciens
 quid superuentura pariat dies. Sic & gentilis Christia-
 ni, aduersus Iudæum insolescentis, est in epistola ad
 Romanos castigata iactatio: Dicis, inquit, fracti sunt
 rami, vt ego inserar: bene, propter incredulitatem fra-
 cti sunt. Tu autem fides. Noli altū sapere, sed time.
 Si enim Deus naturalibus ramis nō perpercit, ne fortè
 nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & seueritatem
 Dei: in eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te
 autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate. alio-
 qui & tu excidèris. Satis id sibi perspectum censebat
 feruentior ille ceteris discipulus, nunquam se negatur-
 rum esse: at idem non multo pòst, ad vnus ancillula
 vocem perterrefactus, negauit. Ergo iusti, inquit Au-
 gustinus, qui viuunt ex fide, sic vident iniustum quid
 illi euenturum sit, vt tamen timeant & sibi. Quid
 enim sint hodie, sciunt; quid cras futuri sint, nesciunt.
 Modò ergo videbunt iusti, & timebunt. Quando au-
 tem ridebunt? quando transierit iniquitas, quando
 transuolauerit tempus incertum. Nunc autem & qui
 iniustus est, cōuersus poterit iustus esse, & iustus auer-
 sus esse poterit iniustus. Itaque nec de te præsumas,
 nec de illo desperes. Hæc ille in Psalmum quinquage-
 simum primum. Neque verò est, quod sibi quisquam
 de affuturo blandiatur cælesti præsidio: quod vti pa-
 ratum est humilibus, vigilantibus, petentibus atque
 pulsantibus, assidueque pendentibus de manibus cru-
 cifixi: ita facilè sibi placentes, dormitantes, nimirumque
 securos, suæ imbecillitati relinquit ac desertos esse pa-
 titur. Hinc cum dixisset ille in abundantia cordis sui,
 Non mouebor in æternum; statim insolentiæ huius
 pœnam se subiisse memorauit, dicēs: Auertisti faciem
 tuam à me, & cōtinuò, ruina videlicet mea, factus sum
 contur-

conturbatus. Quapropter cum metu, inquit Paulus, & tremore, vestram salutem operamini. Deus enim est qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona sua voluntate. Et rursus ad Hebræos cap. 12. Regnum, inquit, immobile suscipientes, habemus gratiam per quam seruiamus placentes Deo cum metu & reuerentia. Etenim Deus noster, ignis consumens est. Propter hoc ipsum, & illa resonat de Psalmis omni obseruatione digna vox: Seruite Domino in timore, & exultate ei cū tremore. Videte, inquit Augustinus, quēadmodum eloquium Dei in nostra felicitate tollat nobis securitatem. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. In exultatione, vt gratias agamus: in tremore, ne cadamus. Et addit: Apprehēdite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Non ait, ne quādo irascatur Dominus, & nō vos introducat in viā iustā: sed iam illic ambulātes, sic terrēdos iudicauit, vt diceret; Ne pereatis de via iusta. Atqui vnde, inquis, etiā iusto tantū periculi? Nimirum à superbia, quæ in ipsis propriè rectè factis cauenda est, id est, in ipsa via iusta: ne homo (inquit beatus Augustinus) dum quod Dei est, deputat suum; amittat quod Dei est, & redeat ad suum. Idcirco D. Hieronymus sic virginē hortabatur Eustochium: Nolo tibi superbiam venire de proposito, sed timorem. Nemo inter serpentes & scorpiones tutus ingreditur: magnis inimicorum circumdamur agminibus: hostium plena sunt omnia. Quamdiu hoc fragili corpore detinemur, quamdiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus aduersus carnē, & caro aduersus spiritum, nulla est certa victoria. Aduersarius noster diabolus, tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens, circumit. Si Apostolus vas electionis, & separatus in Euangelium Christi, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum, reprimat corpus suum, & seruituti subijcit,

*Ambr. lib. 3.
in Lucam.
Philip. 2.*

In Psal. 50.

*Lib. de natura
& grat. c. 33.*

ne alijs prædicans, ipse reprobus inueniatur: si post nuditatem, ieiunia, fames, carceres, flagella, supplicia, in semetipsum reuersus, exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius! tu te putas securam esse debere? Caue, quæso, ne quando de te dicat Deus: Virgo Israël cecidit, & non est qui suscitet eam. Sic Hieronymus. Qui quod de Paulo commemorat, etiam atque etiam considerandum est. Si enim ille (vt Augustinus ait) tantus Apostolus potuit extolli magnitudine reuelationum, vt ideo, ne qua illi inde surreperet elatio quæ ipsum subuerteret, angelum Satanæ pateretur, qui eum tanquam puerum colaphiseret; quis de se possit esse securus? De nostra ergo stabilitate, inquit Cyprianus, certum nihil habemus; qui sine cessatione concutimur, inter fluctus sæculi sustinentes procellosos insultus. Hic autem illæ nostræ sunt ad vincendum vires, hoc robur atque præsidium, si de crucis per singulos actus auxilio fidamus quàm maximè: atque id humilibus sedulisq. precibus, qualibet oborta tæratione, ambiamus. Id quod forsitan prouestiores quidam, & qui se à perfectionis culmine haud procul abesse arbitrentur, non admodum ad se peruenire censebunt. Iustitiæ namque habitu confirmato, longioris que vite iam magnis exercitiis roborato & aucto, victores se fore præsentem virtute, haud immerito sperabunt. verùm falluntur hi plurimum, nec se tum maximè periclitari vident, cum minus periculi pertimescunt. Quanquam enim ij quos iam recens è corno peccatorum, Domini extraxit manus, ob prioris vite consuetudinem obliuiscunturque eo magis cupiditates, quo magis eis noua iam morum commutatione resistitur, periculum suum quotidie sentiant, tamen & ij qui multum in virtutum via processerunt, longeque à tergo vitia reliquisse videntur, bonis etiam operibus abundantes, haudquaquam periculo carent maximo.

In Psal. 130.

Lib. de sing.
clericorum.

quædam s. d. d.

quod quo minus sentitur, eo magis suspectum haberi debet, studiosiusque cauendum est. Etenim cæteris vitæ vitii debellatis, vna bonis operibus, magnisque virtutibus insidiatur superbia: quæ dum incautum minusque prouidentem extulit, repenti in scelera maxima læpe præcipitat: aut si non aliam affert manifestiorem scelerum perniciem, vbi subinde propter confusionem agnitionemque sui, ad inungendos oculos collyrij medicina parata est: grauissima tamen hæc peste necat, quod bonorum operum fructum intercipit. In quibus dum sibi placet, efficit vt nihil placeat Deo, solamque virtutum inanem speciem, ac veluti corticem, corrosa consumptaque soliditate, relinquit. Nam subducta humilitate, ait Chrysostomus, etiam si ad ipsum vsque cælum, conuersationis sublimitate peruenias, simul omnia subtrahuntur, atque in finem pessimum relabuntur. Etenim siue orationem, siue ieiunium, siue misericordiam, siue pudicitiam, siue aliud quid bonorum, absque humilitate congreges; statim cuncta defluunt, cunctaque depereunt. Idemque de vanæ gloriæ cupiditate differens, Clam, inquit, hæc ingreditur bestia, cunctaque bene oriëntia, intus maxima cum quiete & absque vlllo sensu perdentis exportat. Præclare igitur D. Augustinus admonuit, enarrans Psalmum 62. Nemo dicat: Protegat me Christus cum paruulus sum, quasi aliquando ad tantam magnitudinem possit peruenire, quæ sibi sufficiat. Sine protectione Dei nihil es; semper ergo ab illo protegi velimus. Et Prosper ad Demetriadem virginem, Quia, inquit, inter vitia aut nulla est aut rara iactantia, & facile spernitur, qui de opprobrio gloriatur; malum superbiæ maximè virtutibus est cauendum. quia nullis opportunius insidiatur, quàm quibus laus iusta debetur. Cum ergo per ineffabilem misericordiam Dei captiuis libertas, perditis salus, mortuis vita reparatur: cum in sacramento

*In Matthæo
homilia 25.*

*Homilia 29.
in Mattheo.*

Crucis & Resurrectionis Christi, ad nouitatem redit
 vetustas, & ad innocentiam regeneratur impietas, an-
 tiquus hostis malignius fremit, & acrius inardescit: &
 cum innumeris nocendi artibus humanum genus ni-
 tatur auertere, ferens discordias, incitans iras, acuen-
 cupiditates, suadens turpia, falsa commentans, & er-
 rorum laqueos per opinionum commenta multiplicans,
 plus vitur de virtute, quam lætatur de fragilitate la-
 bentium. Multi enim seruiens Deo, & in lege eius
 die ac nocte meditantes, crucifixerunt carnem suam
 cum desideriis & concupiscentiis, omniumque illece-
 brarum incentiua domuerunt: non damnis victi, non
 persecutionibus fracti, non prosperitatibus deprauati,
 mundum istum nec dilexere obsequentem, nec timuerunt
 terrentem. Tantam itaque firmitatem & tam sublimem
 propositum, qua impugnatione posset diabolus ad-
 riri, nisi ut quibus non potuerat persuadere vitiorum
 amorem, immitteret laudis cupiditatem? & inde no-
 uissima instrueretur tentatio, vnde nocuit prima de-
 ceptio? Non itaque desidiosus & tepidis, neque inertibus
 & incultis, sed magis quibusdam animis sedulis, &
 bonorum actuum probitate luculentis, per gloriam
 irrepsit humanam; & quos impulsione non mouit, elatione
 deiecit. Quanto enim clariores erant meritis, tanto
 eos aptiores suis inuenit insidiis. In Paradiso namque
 Ecclesie constitutos, & virtutum deliciis abundantes,
 ad confidentiam liberi incitauit arbitrij: ut profectus
 suos in se constituerent, & ad arborem propriae volun-
 tatis, manum presumptionis extenderent. Et hæc quidem
 D. Prosper de perfectorum periculo scripta reliquit.
 Quam eius vtilissimam doctrinam D. Augustinus vna
 hac breui sententia complexus fuerat: Quo primum
 vitio superatus est homo, hoc vltimum vincit.
 Cum enim omnia peccata superauerit, manet periculum,
 ne bene sibi mens conscia, in se potius quam in
 Domino

Domino gloriatur. Illa quoque à diuo Prospero inter eiusdem sententias numeratur: Omnia vitia in malefactis tantummodo valere: solam superbiam etiam in rectè factis esse cauendam. Nam, vt hoc ipse Prosper carmine reddidit,

Sola est innumeris armata superbia telis,

Epigram. 42.

Cui possunt vires & bene gesta dare.

Non ergo nimium (ait D. Chrysoſtomus) confidant qui ſtant: ſed ſecum crebrò illud reputèt: Qui æſtimat ſe ſtare, videat ne cadat. Nouimus enim multos ad ipſius cæli ferè verticem conſcendiſſe, omnes virtutes numero habuiſſe, deſerta deuiàque loca, à vita hominum aliena coluiſſe; ac denique feminam ne in ſomnis quidem vidiffè: & tamen negligentia lapſos, ad vitiorum barathrum deueniſſe. Et infrà: Caueamus, ait, chariſſimi, & per anguſtum iter illis contemptis ita pergamus, vt conſidere & timere verè videamur. timentes, quoniã ex vtraque parte varia præcipitia ſunt; confidentesque, quoniã Ieſus dux noſter eſt, maturè viam ſobrij atque vigiles pergamus. Non enim ſumus nos ſtabiliores quàm Dauid, qui parua negligentia in profundũ peccati detruſus fuit. Hęc D. Chryſoſtomus.

*Homil. 27. in
Matthæum.*

CAPVT VIII.

Quanto in errore verſentur qui nunc aſſerunt hominem ſemel à peccato & diabolo liberatum, in priorem ſeruitutem recidere non poſſe.

Cum igitur nec ipſa quidem, que haberi in hac vita poteſt, iuſtitie qualiſcũque perfectio ſecura ſit, ab omni que ruinæ periculo remota; ſed ob id ipſum magis metuere debeat, quòd aduerſarius noſter diabolus, ad acriùs impugnandum, clariori virtute prouocetur: per facile eſt erroris abſurditatem, in quo nonnulli hac quoque tempeſtate verſantur, & animaduertere, & conuincere. quo is qui ſemel ſit peccati ſeruitute liberatus, veraque donatus iuſtitia, cadere deinceps

asseritur nullo modo posse. Cur enim non possit, causam aliquam reddant necesse est. primum autem vehementer desipiunt, si eum qui iustus ac liber fiat, simul etiam in hac peregrinatione vitæ mortalis, putent in iustitia confirmari, sicuti & angelos, & beatos spiritus, in iustitia credimus confirmatos esse. Hic enim terminus est, ad quem huius vitæ cursu contendimus: hic finis, ad quem respicimus: hoc Dei regnum est; hoc premium virtutis, quod expectamus. Præposterum est, quemadmodum antea quoque diximus, huic velle miseræ vitæ tribuere, quod propriè pertinet ad futuram. Deinde quid est, quod beatos illos spiritus in iustitia confirmatos reddit, nisi quia sic teneantur beatifica illa Dei visione quæ flagrantissimum perfectissimumque eius amorè gignit, ut ad seipsos sibi placendo relabi atque deficere nullo modo possint? Cùm igitur huius vitæ non sit illa clara Dei visio, quæ mundis corde futura promittitur; nec igitur perfecta charitas, quare nec secunda stabilitas. Sed hoc clarius est, quam ut pluribus debeat illustrari. Quod si hinc imperfecta charitas atque iustitia est, ideoque multam relinquat imbecillitatem, nondum absorptis omnibus terrenis concupiscentiæ motibus: quid obstat, quo minus lapsum timere debeat, qui sit adhuc imbecillus? Et cur excidere à iustitia & libertate non possit, qui nondum in ea sit ipsius cōsummatione immobiliter stabilitus? An quia hoc cuique iustificato diuina revelatione patefactum sit, ipsum ne ab imperfecta quidem illa sua iustitia, & ne in summa quidem imbecillitate naturæ, propter directionem spiritus esse casurum, idcirco lapsum timere nō debeat? Scilicet hac revelatione Paulus fruebatur, qui castigabat carnem suam, & in seruitutem redigebat, ne fortè cùm aliis prædicasset, reprobis efficeretur. qui iam liberatos ac iustificatos hortabatur, ut cum timore ac tremore suam operarentur salutem.

lutem, qui eum qui stare sibi videatur, vti maximè videtur is, qui secundùm istos credere debet se esse in gratia, diligenter admonet, videat ne cadat. breuiter nullum Dei verbum est, quo solo nititur Christiana fides, quo hoc cuique iustificato promittitur, ipsum in accepta iustitia in finē vsque perseveraturum, quin potius & verbo Dei frequenter instruimur, & iustificatorum exemplis, quæ nobis scriptura proponit, vehementer admonemur, ne nobis de futura perseverantia quicquam polliceamur certi. An fortè iustificatus & liber, quamuis nondum iustitia perfectus, tamen ob id casurus est nunquam, quia tentari non potest? Hæc enim est apud diuū Hieronymum, secunda Iouiniani *Lib. 2. contra Iouinianum.* propositio, eos qui fuerint baptizati, à diabolo non posse tentari. quod ne stultè dicere videretur, adiecit: Quicumque tentati fuerint, ostēdere eos aqua tantùm se, nō Spiritu fuisse baptizatos, quemadmodum in Simone mago legimus. Exciderat credo huic oratio Dominica: qua quotidie filij, ideoque liberi, quia nō aqua modò, sed & Spiritu baptizati, precantur: Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo: id est, à diabolo, qui per antonomasiam malus dicitur. Exciderat & illud Apostoli: Nam & ego quod donauī, si *2. Corinth. 2.* quid donauī, propter vos, in persona Christi: vt non circumueniamur à Satana. non enim eius ignoramus astutias. Qui pios quoque & Christianos coniuges adhortatur: Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam vestram. Qui Corinthijs timebat, ne sicut serpens decepit Euam astutia *1. Corinth. 7.* sua, ita corrumperentur sensus eorum à simplicitate quæ est in Christo. Qui perfectiores quoque Galatas sic hortari potuit, vt scriberet: Fratres, si præoccupatus *Cap. 6.* fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, intendens te ipsum, ne & tu tenteris. Ad omnes autē illud pertinet:

X 4 Non

Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, aduersus spiritualia nequitię in cęlestibus. Qui si nos animaduernerint super Christi fundamęto ędificare ligna, fęnum, stipulam; tum supponunt incendium: sin ędificauerimus aurum potius & argentum & lapides pretiosos, ne hęc quoque tantorum bonorum secura possessio est: sedet enim leo ille in insidiis, & in occultis, vt interficiat innocentem. Circuit hostis crudelissimus simul & callidissimus assiduę, & ille hostis cum quo bellum nobis est, nullo vnquam fędere dirimendum. hic est qui expectauit Christi discipulos, vt cribraret sicut triticum, propter cuius insidias vigilare eosdem monet ac orare, ne intrent in tentationem. Quid autem discipulos commemoro? Ipsum magistrum, ipsum caput, ipsum, inquam, Dei Filium, tentare est ausus. ac prima quidem & secunda sententia percussus, nihilominus caput leuat, tertioque vulneratus vsque ad tempus recedit, differens magis tentationem quęm auferens. Patitur omnino Deus etię Christi discipulos, vereque filios, hoc est, post salutare illud lauacrum Regenerationis, grauioribus etięm quęm prius, diaboli tentationibus vrgeri. cuius rei causas aliquot reddens D. Chrysostomus, Idcirco, inquit, arma accepisti, non vt otieris, sed vt pugnes. Propterea Deus in te tribulationes irruere permittit: primõ quidem, vt discas quoniam Christi baptisma multo te fecerit fortiorę: deinde, vt in egregia illa animi mediocritate perman eas, neque donorum videlicet magnitudine elatus, neque tentationum mole depressus. & alia quę ab eodem auctore copiosius disseruntur. Sed iam externum hunc remoueamus hostem atque tentatorem: magna quidem illa tum & pręsentissima nostrę salutis peste carebimus. Sed nullane alia metuenda tentatio est, quę ruinam facere iustitię

*Homilia 13. in
Matthæum.*

nitia edificio possit? An quod scriptum est, Carnem concupiscere aduersus spiritum, id sine graui tentatione quotidie fieri existimandum est? Non sic quidem beatus Iacobus nos docuit, qui scribit in Epistola: Vnusquisque verò tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus. dehinc concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum autè cùm consummatu fuerit, generat mortem. Caro hæc igitur nostra, seu carnalis concupiscentia, perpetuo aduersus spiritum dissidio concupiscens, nisi vigiles prospexerimus, Circeis ebrios poculis, in prodigiosas brutorum species illecebrosa deformat. Denique propter hanc carnis seu concupiscentiæ rebellatis insolentiam, beatus Apostolus, vas electionis, castigabat corpus suu, & in seruitutem redigebat; ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficeretur. Ergo securus hîc nequaquam fuit ipse gentium Apostolus, singulari proculdubio gratiæ libertate donatus: & existimat aliquis securos esse debere nos post baptismum, ac nō potiùs id facere quod Sapiens admonet: Fili, accedens ad seruitutem Dei,

Ecclesiast. 2.

Iob 7.

Contra Iovinianum, vbi supra.

præpara animã tuam ad tétationem? Verissimè namq. & illud scriptum est, Militiam esse vitam hominis super terram. vbi autem militia sit, frequens est pugna crebroque cum hoste decertandum. vbi autem pugna sit, cum aduersario præsertim bládo & intimo, & clam sapius irrepente, nulla est certa securaque victoria. quoniã non desides modò & languentes capi, verum etiam alacri promptaque voluntate feruentes, superari cõtigerit. Meminisse enim oportet dictu Apostolis: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Hac carnis infirmitate, nisi iusti subinde in peccata laborerentur, non scriptum legeremus à Ioanne: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Hoc ad credentes, inquit Hieronymus, post

X 5

baptisma

baptisma loquitur, & aduocatum pro delictis eorum, Dominum pollicetur. Nec dicit, Si quid peccaueritis, aduocatum habetis apud Patrem Christum, ne eos diceret non plena fide baptismum consecutos: sed, aduocatum habemus Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: & non solum pro Ioannis illorumque peccatis, sed etiam pro totius mundi, in toto autem mundo & Apostoli sunt, omnesque credentes. Ex quibus liquidò cōprobat, post baptismum in aqua & Spiritu susceptum, ubi prima libertas datur, posse peccari. Frustra enim tales habemus aduocatum Iesum Christum, si suscepto semel iustitiæ munere, peccari non potest. Nunquid autem non iustus Dauid fuerat ante adulteriū & cædem Uriæ Hethæi? Cur enim post hoc peccatum diceret, Redde mihi lætitiā salutari tui; nisi quod eam prius quidem habuerat, sed perdidit delinquendo? Quid eius filius Salomon? non prius iustus, quia post sortando impius? nec prius Sapiens, quia per mulieres postea ad idola etiam colenda infatuatus?

CAPVT IX.

Refellitur aduersariorum euasio, confitentium posse quidem peccare semel liberatos, at non excidere à sua iustitia, seu fide iustificante, eaq; in parte securos esse debere.

EX quo intelligitur, non modò in peccata posse cadere iustos, quod isti non negant; vsque adeo peccata ab hominibus iustis non remouentes, ut eos dicant in singulis operibus bonis peccare mortaliter: verum etiam excidere posse à iustitia: hoc est, ut interpretantur, à fide ea quæ iustificet, veraque pietate. Neque enim talem, arbitror, fidem, quæ præsentem habeat lætitiā cum iustitia, cum idolorum cultu: hoc est, pietatem cum tanta impietate, dicturi sunt in Salomone potuisse consistere. Amisit ergo Salomon fidem illam, sine qua prius

prius tam singulariter sapiens esse, & tam gratas offerre Deo preces non poterat. Quæro etiam, cum adulterio Davidis, vtrum eiusmodi fides consistebat? Erubescit credo id dicere, cum adulterijs & homicidijs, hoc est, cum graui iniquitate & iniustitia, posse simul habitare iustitiam. quamuis & hoc impossibile esse demonstret Apostolus, cum ait: Quæ enim pars iustitiæ cum iniquitate? quæ communicatio Christo cum be-
 2. Corinth. 6.
 lial? quæ societas luci cum tenebris? Amisit ergo David iustitiam fidei, iniustus factus è iusto; & ex innocente ac pio, turpiter crudeliterque sceleratus. Verùm illa, inquit, ante Christum, & ante baptismum contigerunt: neque noui Testamenti exempla sunt, sed veteris. At nihil hoc eos adiuuat, cum nec ante Christum alia potuerit esse quàm Christi iustitia, nec alia tum fides quàm nunc iustificans. Habentes enim eundem modò nos Spiritum fidei, quem illi habebant, quemadmodum ex Psalmo Paulus docet, credimus propter quod & loquimur. Si ergo illi ab ea iustitia exciderunt, quam Christi gratia donauerat, quam fides eadem in Christum pepererat: non est profectò, cur non & modò à iustitia similiter decidere queamus, quæ ex eiusdem promissionis apprehensione concipitur, eiusdemque Spiritus directione à perseuerantibus retineretur. Quamquam & de illuminatis seu baptizatis ipsis quid Paulus senserit, non obscurum in illis verbis relictum sit, quibus ait ad Hebræos: Impossibile esse eos qui semel
 Cap. 6.
 sunt illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam; rursus crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, & ostentui habentes. Neque enim alios intelligere possunt illuminatos, quàm fideles; quoniã lumen hîc nostrum, fides est: nec dicere audebunt, in aqua duntaxat esse
 Gal. in c. 6. ad
 Hebr.
 bapti-

baptizatos, qui participes facti sunt Spiritus sancti, & gustarunt seculi futuri virtutes. Quo significat (vbi ipsemet Calvinus interpretatur) eos fide quasi admitti in regnum caeleste, & è mundo abductos erigi in caelum, & horum tamè de numero quosdam ita prolabi significat, vt eos neget renouari iterum posse ad poenitentiam. Quemadmodum & capite decimo eiusdem Epistolae dicit: Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quaedam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. de his autem se loqui prius demonstrat, qui collectionem deserunt Christianam per schismata, & spei confessionem indeclinabilem non retinent, in hæreses & apostasias abducti. propter quos etiam est in priore ad Timotheum, quosdam in nouissimis temporibus discessuros à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum. vbi cum effugere conantur, adhibita fidei distinctione ea, qua aliam historiarum fidem, aliam iustificantem esse dicant; vt à fide quidem historiarum significetur quidam esse discessuri per errores, non autem à fide iustificante, quoniam amitti semel habita iustitia non possit: quid aliud quam vano labore se torquent, vt retia effugiât saluberrimæ veritatis? Quasi scilicet non tam possit esse à fide iustificante, sicut eam intelligunt, discessio per diffidentiam in promissione, quam ab historiarum fide per infidelitatis errores. Sed de illa fidei distinctione, huic hæresi admodum familiari, nõ est huius loci neque instituti disserere. Cyprianum certè si audiant, fatebuntur quod ipse ex professo docet, libro ad Quirinum tertio, baptizatum quoque gratiam perdere quam consecutus sit, nisi innocẽciam seruet: idque ex illis docet Scripturæ locis, quia dicitur Ioannis quinto: Ecce sanus factus es; iam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat. Item in Epistola
Pauli

Cap. 4.

Pauli ad Corinthios: Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. & secundo Paral. 15. Dominus vobiscum est, dum estis vos cum ipso. Si dereliqueritis eum, derelinquet vos. Quibus aliisque similibus scripturæ locis humana conuenitur infirmitas, suæque mobilitatis admonita, salubrē cadēdi metum, qui cautionem ac vigilantiam ingeneret, suscipere cogitur. Nec ideo infidelis inducitur in Ecclesiam dubitatio, quòd metuenda ruina doceatur. Tametsi non desunt qui cū sua propter scelera de Ecclesiæ recesserint, videri tamē velint iusta de causa recessisse, quòd infidelem, vt aiunt, Ecclesiam reliquerint: quæ pulsa conscientiarum iucunda securitate, tristem molestamque dubitationem introducat. Qua quidem in parte bis omnino falluntur. Primū, quòd non attendant cum opinione quoque ipsa coniunctum esse metum. Habet enim opinio persuasionem, quemadmodum ea definiri solet, cum formidine de opposito. Dubitatio verò ab opinione scientiaque distincta, neque cum hac exploratam habet cognitionem, neque cum illa persuasionem inclinationēque assensus in partem alteram; sed inter vtramque fluctuans, neutram apprehendit. Vnde perspicitur non esse consequens, vt, quia remouetur fidei certitudo atque securitas, metusque ad vigilantiam retinēdam indicitur, idcirco dubitandum esse doceatur. Deinde cur infidelis est incertitudo, quæ de verbo Dei nullo sit? Quanquam enim scriptum est; Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: nullo tamen Dei verbo vnicuique dicitur quòd rectè credat, hoc est, fide ea quæ per dilectionem operatur. Nullo etiam Dei verbo cuique dicitur, quòd in ea fide quam semel rectam acceperit, in finem vsque sit perseveraturus: cū clarum sit aliam scripturam hanc perseverantiam requirere. Quocirca qui se nega-

uerit

uerit de fidei suæ rectitudine, dilectionis quæ sinceritate, aut sua in hisce rebus futura perseuerantia fide securum esse, ideoque metuere, ne aliter quam speret eueniat, omnino ille quidem ab infidelitatis periculo alienus esse videri debet. propterea quod non modò nullum Dei verbum talem cuiquam securitatem faciat, qua de præsentis in gratiæ statu, aut futura in eo stabilitate habeat exploratum, sed distinet potius condemnentque præsumptionem eiusmodi: qua nulla hodie caret hæresis, quantumuis ab aliis etiam hæresibus reprobatâ. Ideoque homo fidelis generales scripturæ diuinæ sententiâs quæ de iustitiâ & salute sunt adimplenda, sic recipit certa fide, vt tamen eas quæ sub illis circa

*Maiore fidei
posita, si maior
fidei nō sit, con-
clusio fidei esse
non poterit, vt
in hoc argumē-
to: Qui perse-
uerauerit, sal-
uus erit. ego
perseuerabo,
ergo.*

1. Cor. 10.

Hieron. 8.

Ephes. 5.

vnnumquemque fiant subsumptiones, ad fidem pertinere non putet, sed in ijs potius suum periculum recognoscat. Quam quidem Christianæ doctrinæ partem D. Chrystostomus tãti fecit, vt sæpius etiam commendandam inculcandamque iudicaret, quemadmodum videre id licet homilia 68. in Matthæum. Sæpius, inquit, illud mihi dicendum esse video, nec illi qui vixit, in scena desperandum esse: nec huic qui versatur in Ecclesia, omnino confidendum. Ad hunc enim ait: Qui se existimat stare, videat ne cadat. ad illum verò: Nunquid qui cadit, non resurget? Et rursus ad probos: Vigilate, ait, ad illos autem: Surge qui dormis, & suscita te à mortuis. Nam alijs quidem conseruanda sunt quæ acq̄sierūt: alijs autem necesse est, vt commutati id fiant quod non sunt. Nam vt alteris conseruare sanitatem opus est: sic alteris, ab ægroratiōe seipos liberare. Multi quippe à morbo diligentiam conualuerunt: & multi ex sanitate in morbum negligentiam inciderunt. Ideo ad illos quidem dicit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, vt non deterius tibi aliquid fiat. ad hos autem: Vis sanus fieri? tolle lectum tuum. Haftenus Chrystostomus. Inuictus etiam est in hanc

Noua.

Nouatianorum arrogantiam D. Ambrosius, quòd se
 iustificatos semel, egere in posterum pœnitentiæ reme-
 dio non putarent: Vos, inquit, quis ferat, qui putatis
 vobis opus non esse mundari per pœnitentiam, quia
 mundatos dicitis vos esse per gratiam; quasi iam pec-
 care vobis impossibile sit? Hoc ille cap. 8. libri primi
 de Pœnitentia. Vnde perspicitur, quos habeant nostri
 sectarij patronos, vt confidentiùs tollant è medio se-
 cundam illam pœnitentiæ tabulam post naufragium.
 Nec enim illa est opus, si verè cum Nouatianis præ-
 dicant, eos qui semel sunt iustificati & regenerati per
 gratiam, vlteriùs in exitiale crimen labi non posse: fru-
 straque sunt à Christo datæ clauis, quibus ligata sol-
 uerentur, si liberatus semel per baptismum, illaqueari
 nequit amplius vinculis peccatorum. Vnù his addam
 Prosperi Aquitani & elegantem & doctum locum, ex
 quo doctrina Catholica superioribus verbis tradita &
 explicata à nobis, non mediocriter illustretur. Deus, Lib. 2. de ve-
cas gent. c. 28.
 inquit, ad obediendum sibi, ipsum velle sic donat, vt
 etiam à perseueraturis, illam mutabilitatem quæ po-
 test nolle, non auferat. Alioqui nemo vnquã fidelium
 recessisset à fide: neminem concupiscentia vinceret:
 neminem tristitia elideret, neminem iracundia debel-
 laret, nullius charitas refrigesceret, nullius patientia
 frangeretur, & collatam sibi gratiam nemo negligeret.
 Sed quia hæc possunt fieri, & in cõsensum talium ten-
 tationum facilis nimium procliuisque descensio est,
 nunquam debet in auribus fidelium vox illa Domini
 non sonare, qua Apostolis dicitur: Vigilate, & orate, ne
 intretis in tentationem. Vbi si de vigilando tantùm,
 non etiam de orãdo discipulos admoneret, solas liberi
 arbitrij vires videretur hortatus. Sed cum addidit: Et
 orate, satis docuit superni futurũ muneris, vt eos etiam
 vigilantes, tentationis procella non vinceret. Tale est
 & illud quod ait: Ecce Satanas expostulauit, vt vos
 cerneret

Lucæ 22.

cerneret velut triticum. Ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua: & tu tandem conuersus, confirma fratres tuos, & roga ne intretis in tentationem. Si ergo defectura erat fides tanti Apostoli, nisi pro eo Christus oraret: inerat ei proculdubio mutabilitas, quæ posset in tentationem nutare: & non ita iam perseuerantia fuerat virtute solidatus, vt nullis periculis esset obnoxius. siquidem tam grauis eum perturbatio etiam post ista concusserit, vt in Caiphæ domo, vnus ancillæ interrogatione pauefactus, vsque ad trinam negationem Christi, cui moriturum se sponderat, constantia deficiente perductus sit. Qui ergo tunc cõturbatum cor Apostoli, non humanis, sed diuinis conuenit oculis, & ad lōgos pœnitudinis fletus potenti incitauit aspectu, potuit hanc firmitatem animi præcipuo cōferre discipulo; vt sicut ipsum Dominum nihil ab explendæ passionis proposito deterrebat, ita nec beatum Petrum vlla tunc formido superaret. Sed hæc stabilitas illius tantummodo propria fuit, qui solus verè potenterque dicebat, Potestatem habeo ponere animam meam, & potestatem habeo iterum sumere eam. In ceteris verò hominibus, donec caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem; & donec spiritus quidem promptus est, caro autē infirma; incommutabilis animi fortitudo non potest reperiri. quoniam non huius, sed alterius vitæ est, verè perfecta & secura felicitas. In præsentis autem agonis incerto, vbi tota vita tentatio est, & ab insidiante superbia nec ipsa est tuta victoria, mutabilitatis periculo non caretur. Et licet innumeris suis sanctis donet virtutē perseuerandi vsque in finem diuina protectio, à nullis tamen aufert quod ipsis repugnat ex ipsis, vt in omnibus studiis eorum arque conatibus, semper inter se velle & nolle decertēt. Quam compugnātiā idem beatissimus Petrus, etiam in ipsa palmarum omnium consummatione, perpeffus est.

Siqui-

Siquidem hoc ipse Dominus protestetur, & dicat: Amen, amen dico tibi, quando iuuenis eras, præcingebas te, & ambulabas vbi volebas: cùm autē senueris, extends manus tuas, & alius te præcinget, & ducet quò tu non vis. hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Quis ergo ambigat, quis ergo ignoret, hanc fortissimã petram, quæ ab illa principali petra communionem & virtutis sumpfit & nominis, hoc desiderium semper habuisse, vt ei moriēdi pro Christo constãtia donaretur? verumtamen ita ineuitabilis erat obluetatio trepidationis, vt vir martyrij auidissimus, adepturus quidem denunciaretur victoriam passionis, sed non sine tentatione formidinis. Meritò igitur, inquit, non solùm ab incipientibus, verùm etiam à prouectissimis sanctis, vniformiter Domino supplicatur, & dicitur: Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. vniuersis enim qui in fide & dilectione permanent, ab ipso donatur ne in tentatione superentur; vt qui gloriatur, in Domino gloriatur. Hanc luculentissimam solidissimamque diuī Prosperī doctrinam, quæ inter huius vitæ tentationes varias, nec à prouectissimis quidem sanctis remouet cadendi periculum, si Calvinus tenuisset, non scriberet tam inconsideratè ac temere electos esse extra exitialis lapsus periculum, eosque solos Patrem spiritu regenerationis dignari: in ijs verò qui cadunt, nunquam veram penitus inhæsisse fidem atque pietatem: sed fallacem duntaxat fidei simulationem, qua cùm alijs, tum sibi metipsis imponerent. Namque illud Euangelij verbum, de his qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt, cùm aduersari suæ opinionis perspiceret, non argumentum diluere (quoniam id non poterat) sed istiusmodi commentario conatus est eludere: Ad tempus quidam credere dicuntur, ait, in quibus verbi semen antequam fructificet præfocatur,

Y tur,

tur, aut etiam nullis dum actis radicibus, mox arcescit
 ac deprimitur. Tales enim non dubitamus quodam
 verbi gustu affectos, ipsum auidè arripere, & diuinam
 eius virtutem persentiscere, vt fallaci fidei simulatione
 non hominum oculis modò imponant, sed suis ipso-
 rum animis. Ipsissimam enim pietatem esse sibi per-
 suadent illam quam Dei verbo deserunt reuerentiam,
 quia nullam esse impietatem reputant, nisi manife-
 stam & confessum eius probrum vel contemptum.
 Qualiscunque illa est assensio, ad cor ipsum vsque
 minimè penetrat, vt illic defixa resideat: & quam-
 uis radices egisse interdum videatur, viuæ tamen illa
 non sunt. Tot vanitatis recessibus, tot mendacij late-
 bris secatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisis
 obiectum est, vt seipsum sæpe fallat. Sic ille quidem,
 cum tamen Euangelium non dicat esse quosdam qui
 ad tempus alijs, vel sibi credere videantur; sed qui ad
 tempus credant, & in tempore tribulationis recedant
 ab ea fide quam animis conceperant. Quia reuera per
 Dei gratiam, quodam affecti gustu verbi sibi proposi-
 ti, ipsum auidè arripuerant, nec fallaci fidei simula-
 tione, sed vera assensione admiserant in animos. Et ideo
 non vltro etiam deserunt quod acceperant, sed rece-
 dunt, inquit, in tempore tribulationis: quæ alacres etiam
 animos, vereque rectos ac sinceros, sed nõdum tamen
 satis fixa radice stabiles, perturbat ac fatigat. Aliter
 proinde D. Augustinus Epistola 59. Non sunt, inquit,
 in ista vocatione quæ secundum propositum est, ij qui in
 fide quæ per dilectionem operatur, etiam si aliquantum
 ambulant, non perseverant vsque in finem. Et vti que
 potuerunt rapi, ne malitia mutaret intellectum, si ad
 illam prædestinationem & vocationem quæ secundum
 propositum est, pertinerent. Ac ne quisquam præsum-
 ptor ita de occultis iudicet alienis, vt dicat: Ideo non
 rapti sunt ex hac vita priusquàm essent fidei desertores,
 quia

Lucæ 8.

quia in eadem vita non fideliter ambulabant, & hoc in eorum cordibus nouerat Dominus, quamuis hominibus aliter appareret: quid dicant de paruulis, qui plerique in illa ætate, Christianæ gratiæ sacramento finuntur crescere, & nonnulli apostatæ fiunt? Sic diuus Augustinus, istorum etiã notans temerarias præsumptiones, qui de occultis sic iudicant alienis, vt negent veram fuisse fidem, veramque pietatem eorum quos postea viderint manifesto lapsu defecisse. Tanquam si Petrum dicant nunquam veraciter Christum amasse, aut nunquam vera fide illud dixisse: Tu es Christus Filius Dei viui, quia postea negando ceciderit. Dissertit aduersus hunc errorem & diuus Bernardus Epistola quadragesima secunda ad Henricum Episcopum Senonensem: quem ad locum, vitandæ prolixitatis gratia, lectorem remittendum putauimus.

CAPVT X.

Explicantur scripturæ diuinae quidam loci, qui supra dictis aduersari posse videantur.

Cum igitur certissimum sit, in hac tanta naturæ fragilitate, perceptam semel quamuis magnam iustitiam & gratiæ libertatem amitti posse peccando: quæras modò quid sibi velit quod beatus Ioannes ait, eum qui natus sit ex Deo, non modò non peccare, sed ne peccare quidem posse. Et Augustini quidem Commentarius eiusmodi est, vt de omni peccato locus intelligatur: dicaturque non posse peccare is qui natus est ex Deo, ne venialiter quidem, qua parte sit ex Deo natus, & quia charitas, secundum quam natus ex Deo est, non agit perperam, nec cogitat malum. Cum enim peccat homo; nõ secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat. At diuus Hieronymus peccatum intelligit mortale, quale à filijs diaboli sæpe committitur: à filijs verò Dei committi non potest, quamdiu esse

1. Ioannis 3.

Lib. de gratia Christi, c. 28.

esse Dei filij perseverant: ut hic sit Epistolæ sensus, diuo quidem Hieronymo interprete: Propterea, inquit, scribo vobis, filioli mei, omnem qui natus est ex Deo, non peccare, ut non peccetis: & tamdiu sciatis vos in generatione Domini permanere, quamdiu non peccaueritis. Imò qui in generatione Domini perseverant, peccare non possunt. Quæ enim communicatio luci & tenebris? Christo & belial? Quomodo dies & nox misceri non queant, sic nec iustitia & iniquitas, peccatum & opera bona, Christus & Antichristus. Si suscipimus Christum in hospitio cordis nostri, ilico fugamus diabolum. Si peccauerimus, & per peccati ianuam ingressus fuerit diabolus, protinus Christus recedit. Hæc diuus Hieronymus. Est que nihilominus

2 Cor. 6.

De natura & gratia, c. 14.

apud Augustinum & illa tertia insinuata explicandi ratio; ut dicatur non posse, quia non debeat. Nam & illud, inquit, quod dictum est, Non potest peccare; pro eo dictum esse, ac si diceretur, Non debet peccare: non improbanda mihi videtur huius assertio. Quis enim insanus dicat, debere peccari, cum ideo sit peccatum, quia non debet fieri? Hæc capite decimoquarto libri de natura & gratia. At non leuiter forsitan & illa moueant, quæ tum in Epistola ad Romanos, tum in ea quæ prior scripta est ad Corinthios, beatus Apostolus suis verbis cõsignata reliquit. Siquidem ad Romanos, certum se dicit esse, nulla vi diuelli nos posse à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. In priore verò ad Corinthios capite decimo: Tentatio, inquit, vos non apprehendat nisi humana: vbi verus habet translatio, Tentatio vos non apprehendit, id est, ut quidam annotarunt, non apprehendet, nisi humana. & adiungit: Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiã cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Verùm arbitror beatum Apostolum utroque loco ad electos

respe-

respexisse: quorum ad numerum & Romanos, & Corinthios, seq. ipsum pertinere iusta fiducia persuasum habebat. Hoc enim ut sentiret, tam felicia initia, bonique aded progressus postulabant. Quoniam, ut ait ipse, qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Domini nostri. Quanquam ipsum interim in Epistola ad Romanos certitudinis verbum, non nimis urgeat, ut ad fidem pertinuisse putemus illam vsque aded indiúulsam in charitate Dei perseueratiam: qui non ignoremus in eadem Epistola: vocem eandem vsur-

Cap. 15.

pari, vbi constet eam rem de qua certum se dicat esse, minimè subiectã fuisse fidei Christianæ. Certus sum, inquit, fratres mei, & ipse de vobis, quoniã & ipsi pleni estis dilectione. Quo loco quid est, Certus sum, nisi persuasum habeo, vehementerque confido? Quocircã nec altero in loco vox illa certitudinis ita premi potest, ut nos cogat de omnibus ijs qui semel liberati sint, nobisque ipsis, credere perseueraturos esse, neque vllis aut prosperis aut aduersis à charitate qua diligatur Deus, separandos. Est enim alia fidei, quę propriissimè sic dicta est, certitudo; alia fiducia, per quam omni dubitatione remota, quæ animũ huc atque illuc non sine molestia anxie fluctuationis impellit, in vno quopiã, quod sic esse putemus, libera persuasione defigimur. Neque enim idem sunt, credere fide Christiana sic esse, & sic esse vehementer tranquilleque confidere. In illo falli non possumus, quia fidei subesse falsum non potest: In hoc verò falli opinione vel expectatione sua contingit. Est enim non certæ notitiæ, sed bonæ fiducia quædam certitudo: de qua Apostolus ad Philippenses, capite primo (vbi Græcè vox eadem est quę loco citato ad Romanos) Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonũ, perficiet. Neque enim fidei est, quod qui cœpit, perficiet: aut pro fidei articulo Paulus habuit, Philippenses perseueraturos esse: sed

ex bonis initijs, bonos exitus atque progressus valde sperabat. Sic igitur & ad Romanos ait: Certus sum, id est, confido, quomodo & D. Ambrosius legit, Serm. 8. in Psalm. 118. à quo nihil differt quod alij reddunt, Persuasum habeo. De qua persuasione & beatus Iohannes in Epistola dicit: Filioli, diligamus opere & veritate, & in conspectu eius suadebimus corda nostra. & Petrus: Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Diuus quidem Chrysostomus homilia quinta in posteriorem ad Timotheum, ad illa Pauli verba, Christi stabile fundamentum nutare non potest, quod huiusmodi est signaculo præditum: Nouit Dominus qui sunt eius, & recedit ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini, in ea igitur verba commentatur, in hunc mundum: Ostenditur ex his, inquit, eos qui peruersi sunt, antea stabiles non fuisse. Neque enim primo statim impulsu eueri fuissent: sicut neque Adam ante mandatum stabilis fuit. Qui enim firmi in fide & fixi sunt, non modò nihil ab huiusmodi seductoribus violantur: verum ipsa sua constantia admirationi habentur magis. Sed hoc diui Chrysostomi nihil patrocinatori errori illi veteri, quondam quidem Ioviniani, iam verò & Caluini, quo asseritur, in his qui relabi videntur, nunquam veram fuisse fidem atque iustitiam. Aliud quippe est, non stesisse in fide & iustitia: aliud, in eadem non fuisse stabilem. Neque enim decidere à iustitia posset quisquam, nisi in ea stesisset prius. Ipse quoque Adamus, quin vera fuerit iustitia donatus beneficio creationis, nullum est dubium inter Catholicos tractatores. propterea enim non solum ad imaginem, verum etiam ad similitudinem opificis sui conditum esse diuina scriptura commemorat: vt nimirum in eo, quemadmodum D. Leo scribit, tanquam in

Serm. 8. de lo
quinto 10. men
li.

speculo quodam, diuinæ bonitatis forma resplenderet, haberetque vitæ spiraculum, non ad hoc modò, vt vi-

tam

tam ageret illam animale[m], quæ nobis est communis
 cum pecoribus; verùm illam etiã omnino quæ digna
 esset natura prædita ratione, quam Dei imitatricem, &
 angelorum viuendo similem esse decebat. A. Moyse
 enim, inquit Cyrillus, didicimus, spiritu ad diuinam *Lib. 2. in Ioan.*
 imaginem hominem sigillatum fuisse. Et sufflauit in *cap. 3.*
 faciem eius, inquit, spiraculum vitæ. Simul enim & vi-
 tam creaturæ Spiritus immisit, & characterem suum,
 vt eum decet, impressit: & sic rationale ab artifice Deo
 animal constitutum, mandatum ad salutem accepit, &
 fuit in Paradiso, quousque gratiam Creatoris, Spiritu
 sancto inhabitante, seruauit. Sed posteaquam diaboli-
 ca fraude seductus, Dei præcepta contempsit, & spre-
 to mandato gratiam perdidit, terram se esse, & in ter-
 ram reuersurum audiuit. Hęc aliaque Cyrillus eodem
 spectantia: nempe vt & dignitatem creati in gratia ho-
 minis, & lapsum eius, quo illam amisit, firma persua-
 sione teneremus. Nam quid aliud & scriptura nobis
 commendat, vbi scriptum est: Homo cum in honore *Psalm. 48.*
 esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipien-
 tibus, & similis factus est illis? Sed non cecidisset, si
 fuisset in iustitia semper fixus & stabilis. Nam quem-
 admodum est à Boëtio dictum:

Qui cecidit, stabilis non erat ille gradu.

Quod non ita accipiendum est, quasi qui cecidit, is
 nunquã antea firmus fixusque steterit: sed quia paulo
 certe prius quàm profus collaberetur, in ipso tetatio-
 nis impulsu, & post suggestionem admissam, quadam
 deliberatione peccandi, stabilis non fuisse conuincitur
 qui cecidit. Stabiles autem fixique sunt, ac proinde vi-
 ctiores euadunt, qui in ipso statim tentationis ingressu
 sese opponunt, nec suggestionem pestiferam admittunt
 in animum: neque dignam ducunt, de qua cogitent
 semel: sed mox eo solo nomine, quia cõtra Dei man-
 datum sit, respuunt, forasque proturbant.

Securitatē liberatū propterea non esse, quōd nec quales modo sint, nec quales postea futuri sint, certa cognitione habeant exploratum.

VT autem scimus & variis nos æmularum potestatum artibus extrinsecus impeti, & diuersis concupiscentiæ motibus intrinsecus ad ruinam impelli: ita quantis gratiæ viribus valeamus ad persistendum reluctandumque, satis exploratum nō habemus. Sunt enim & istæ plangendæ tenebræ, inquit Augustinus, in quibus me latet facultas mea quæ in me est: ut animus de viribus suis ipse se meus interrogans, non facile sibi credendum existimet: quia & quod inest, plerūque occultum est, nisi experientia manifestetur. Quod autem sic dicit Augustinus, vel præcipui discipuli exemplo probatur esse verissimum. Egregiè se fortem & ad mortem pro Christo subeundam paratum Petrus credidit: & is tamen audit à Christo, Nō potes me sequi modò. Contraque Abraham fidelium pater, non tantum sibi inesse pij timoris ad obsequendum etiam arduis in rebus arbitratus, diuino sibi testimonio innotescit. Nūc cognoui, inquit, id est, te nosse feci, quia timeas Deum. quomodo & illud accipiendum quod est Deuteron. 13. Tentat vos Dominus vester, ut sciat si diligitis eū. Quid enim est, Ut sciat, nisi ut vos per illum sciatis, vobisque ipsis manifestetur quantum in eius amore profeceritis? Sic enim interpretatur Augustinus scribens in Psalmum sextum. qui de seipso quoque loquens & confitens, quanquam magnos in virtutis via progressus faceret: tamen ipse, inquit, in hac gloria sic instauror, ut de die in diem non solum quantum accedam, sed vtrum omnino aliquid accedam, latere me fatear. Ideo ergo tentat hominē Deus, quemadmodum diuinis in literis significatum est, non id agens

*Lib. cōfess. 10.
cap. 32.*

*Vide Aug. hac
de re agentem
concione 2. in
Psalm. 36. &
in Psalm. 43.*

Epist. 140.

id agens tentando, vt aliquid de homine cognoscat quod antè nesciebat: sed vt illo tentante, id est, interrogante, quod est in homine occultum, id prodatur. Neque enim ita sibi quisquam notus est, vt creatori: neque sic æger sibi cognitus, vt medico. qui cùm patitur, ab illo tamen qui non patitur, expectat vt audiatur quo morbo teneatur. Eam ob rem clamat in Psalmo iustus: Ab occultis meis munda me Domine, propterea quòd in homine insunt occulta quædam ipsi homini, quæ non procedunt, neque aperiuntur, neque inueniuntur, nisi aliqua tentatione proferantur. Si Deus cessat tentare, desinit docere magister. Qui enim non est expertus, ait Ecclesiasticus, pauca recognoscit: & qui tentatus non est, qualia scit? Duo genera tentationis, ait Ambrosius, excepi: & fortasse quia infirmitatem me Dominus nouit, adhuc in corpus meum non dedit potestatem. Etsi ipse cupiam, etsi me offeram, adhuc fortasse huic certamini imparem iudicat. De sua firmitate vir tantus nihil habebat exploratum, nihil certum: ideoque Deo qui intimè penitissimeque perspicit mortalium corda, iudicium de se committebat. Ait quoque Diuus Hieronymus: Conueniat vnusquisque cor suum, & in omni vita inueniet quàm rarum sit perfectè fidelem animam inueniri: vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumusculos hominum faciat. Quod igitur tam rarum sit, qua temeritate id sibi quisque fidelis arroget, præsertim in tanta conueniendi discutiendique sui cordis negligentia, vt securus esse ea ex parte possit? Num tibi securus Iob ex ea sui cognitione fuisse visus est, cùm diceret: Verebar opera mea, sciens quia non parceres delinquenti? Ac rursus: Etiam si vt mundissimæ fulserint manus meæ, tamen sordibus intinges me? Et aliàs: Si iustificare me volueris, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit: etiam si simplex fuero,

Y 5

hoc

Cap. 34.

Lib. 5. Epist.
Epistola 33. ad
Marcellinam
sororem suam.

In Dial. contra
Lucifer.

Cap. 9.

*1. Ioan. 3.**Ierem. 17.**Augustinus in
Psalm. 41.
2. Corinth. 4.
Homil. 6. in
Matthaeum.
Et August.
ser. 23. in no-
uis.
In epistola ad
Romanos.**Epistola 140.**Roman. 8.*

hoc ipsum ignorabit anima mea? Quocirca & Ioanes dicebat in epistola; Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam haberi quidem in Deum, at nondum nos securos esse oportere: quia maior sit Deus corde nostro, & norit omnia. & Propheta, Prauum est, inquit, cor hominis, & inscrutabile; & quis cognoscit illud? Ego Deus scrutans corda & renes. Ipse quoque diligentissimus animi sui explorator gentium Apostolus, ut illam ostenderet profunditatem quae lateat ipsum hominem in quo inest; Neque, ait, me ipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Hoc, inquit Chrysostomus, ille dicit, qui iugiter suam ponderabat conscientiam, maximaque scientiae luce refulgebat. Quem Apostolum imitatus martyr Ignatius, Cum decem Leopardis, inquit, hoc est, cum militari custodia, terra marique depugno. In iniustis autem eorum magis edoceor: sed nec in hoc quidem iustificor. Ex quo refelli (quauis per seipsum ineptus est) quorundam ille commetarius potest, quo interpretantur dixisse Apostolum, in hoc se iustificatum non esse, quod non propterea iustus esset, neque hoc ad illius iustitiam pertineret, quod sibi nihil esset conscius. Cum enim similibus verbis hoc ipsum de se confiteri voluerit sanctus Ignatius, quod fuerat Apostolus de semetipso confessus; tum id dixisse videri debet, nihil ad sanctorum iustitiam, piam qua exercentur erudiunturque patientiam pertinere: quod nemo Catholicus dixerit. Cõstat igitur verissimum esse quod ait beatus Augustinus, etiam id quod inest, plerumque occultum esse, nisi experientia manifestetur: ut hoc pacto scire quodammodo, vehementerque persuasum habere possimus, quoniam Deus manet in nobis, ex Spiritu quem dedit nobis. Nam & sic, quod Paulus docet, testimonium reddit Spiritus inhabitans, spiritui nostro, quod simus filij Dei. Nempe, ut ignem latea-

latentem, erumpens scintilla testatur intuentibus: sic Spiritus sanctus lux præsentis testimonium re ipsa, signoque operis à se producti, reddit: videlicet correctione morum, obseruatione mandatorum, constantia in persecutione, victoria in tentatione, modestia in prosperis, fortitudine in aduersis, proficiendi voto, & conatu peccata declinandi, piaque sollicitudine ambulandi cum Domino Deo suo. Denique spirituali quodam gaudio, & pace tranquillitateque conscientia, quæ nomine securitatis exprimere voluit Sapiens, cum ait: *Proverb. x. 9.*
 Secura mens quasi iuge conuiuium. Istiusmodi planè Spiritus fructibus, tanquam arboris interiore latentemque vitam manifestantibus, redditur nobis testimonium quòd filij Dei sumus. Eiusmodi porro operis testimonium, fiduciam facere potest: certitudinem verò fidei, quam non contingat falli, generare non potest. Quanquam enim speciosum est quod se foris ostendit; quo tamen à nobis animo fiat, quàm sincera dilectione, quàm recta intentione, quanta circumspeditione, perspectum haberi certa notitia vniuersim haud queat, ac tamen non spiritum huius mundi, sed Spiritum qui ex Deo est acceperimus, vt sciamus quæ à Deo donata sint nobis, id est, interprete Augustino in Psalmum 52. vt intelligamus, nihil nos boni habere potuisse, nisi illo donante, à quo sunt omnia bona: tamen quàm plenè quamque solidè illa nobis inhaereant bona, infallibili notitia nõ tenemus. Ita fit, vt tãquam præsentem animi nostri vultum, vt se habeat, non videamus omni ex parte. Quid igitur iam de futuro sentiamus? nam, vt scribit Augustinus, quid sit hodie quisque homo, vix nouit ipse homo; tamen vtrunque ipse quid hodie; quid autem cras, nec ipse. Itaque & illud verissimè adiunxit in Cõfessionibus, vtilissimeque admonuit. Nemo securus esse debet in hac vita, quæ tota tẽtatio nominatur: vt qui fieri potuit ex deteriore melior.

*Proverb. x. 9.**1. Corinth. 2.**Epistola 15.**Vbi supra.*

melior, non fiat etiam ex meliore deterior. vna spes
 vna fiducia, vna firma promissio, misericordia tua
 Quod si primi ante lapsum parentes adhuc integris de
 probè sibi cognitis viribus, vel quia labi potuerunt non
 fuere securi: non propterea quidem quod eos in tante
 felicitatis loco vlla sollicitudo, vel metus quisquã an-
 geret, sed quod de futura sua perseuerantia reperirentur
 incerti: quanto nos id minùs esse possumus, qui ex no-
 stræ corruptionis imbecillitate, ad lapsum nimium
 propendemus? hinc magno quidam beneficio diuine
 miserationis afficiuntur, qui ingruenti tentationi, si in
 eam permitterentur venire, præ imbecillitate cessant
 ex hac mortali vita, priusquã incidat, eripiuntur. Siqui-
 dem hoc etiam modo, gratia Dei, iustus à tentationis
 hora liberatur: non autem tunc solùm, cùm fortis effi-
 citur ad resistendum. Quamobrem de iusto scriptum
 à Sapiente sic est: Placens Deo, factus est dilectus, &
 viuens inter peccatores transkatus. Raptus est, ne ma-
 litia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet
 animã illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bo-
 na; & inconstantia concupiscentiæ, transuertit sensum
 sine malitia. Hoc ipsum & D. Ambrosius sic expressit
 Exiguus momentis, mens inclinatur humana, & hoc
 atque illuc pro versutia suadētis frequēter impellitur.
 Eam ob rem hortatur in Prouerbiis Sapiens: Ne glo-
 rieris in crastinum, nesciens quid superuentura parat
 dies. Proptereaque & alius dicit: Ante mortē ne lau-
 des hominem quenquam. quod qualis quisque breui
 forsitan futurus sit, propter humanæ conditionis mu-
 tabilitatem, incertum est; eoque fit, vt nō sit hīc vllius
 quantumuis præclaræ vitæ secura laudatio. Et quid
 aliud Poëta quoque secularis cecinit, dum sic scribitur

Sapient. 40.

*Libro 4. in
Lucano.*

Cap. 27.

*Ecclesiast. 11.
Augustinus in
Psalm. 99.*

— *Ultima semper*

Expectanda dies homini est: diciq; beatus

Ante obitum nemo supremaq; funera debet.

Fortissi-

Fortissimos legimus viros in confessione Christi & fide vsque ad carceres & vincula perstitisse: & paulo post errore Nouatiano fasciatis, ab Ecclesia recessisse, quæ ipsos ad confessionis gloriam armauerat. Quos Cyprianus alloquens, Postquam, inquit, vos de carcere prodeuntes, schismaticus & hereticus error excepit, sic res erat, quasi vestra gloria in carcere remansisset. Illic enim resedisse vestri nominis dignitas videbatur, quando milites Christi, non ad Ecclesiam de carcere rediret, in quem prius cum Ecclesie laude & gratulatione venissent. Quod si in tales ac tantos viros cadere potuit ea, quam Apostolus prædixit, quorundam à fide discessio: quis tandem erit qui vel de perpetua fidei integritate non temere gloriatur? quis eum qui vera semel fide aut iustitia sit imbutus, cadere posse non stultissime neget? Quantalibet igitur quis excellentia sanctitatis emineat, ait diuus Prosper, quantalibet eminentia perfectionis excellat; potest quidem fieri pro modo huius vitæ perfectus, sed non est sic de sua perfectione securus, vt non debeat esse de casu sollicitus. Et utique vbi est sollicitudo, non est absoluta beatitudo: quæ nequaquam perfecta credenda est, si securus non fuerit: nec securus erit, nisi omnem sollicitudinem securitas æterna consumpserit. Hæc diuus Prosper. Tenebat enim quod scriptum est apud Ecclesiasten: Sunt iusti & sapientes, & opera eorum in manu Dei; & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. Nemo enim de sua prædestinatione, fide securus est, per quam ei non perseverandi metus adimatur. Firmum quidem Dei fundamentum stat (inquit Apostolus) Novit Dominus qui sunt sui: sed ad quos fundamentum hoc divinæ & incommutabilis electionis pertineat, nulla est à nobis certa notitia comprehensum. Si enim hoc de villo mortalium sciri potuisset, de se profecto id imprimis scire debuisset Apostolus, qui tamen dicit, quod aliquo-

Epist. 3. li. 3

*Lib. 1. de vita
contempl. ca. 9.
Vide & Gregor.
lib. 20.
Moralium.*

Capit. 9.

aliquoties reperimus: Ne fortè cùm aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. In quo ergo homine securitas de quo certum gaudiũ? Nec de seipso vtiq̃, quam minus de alio? Aut enim mali sunt, inquit Augustinus, & necesse est eos pati; sed sperare, quia mutari possunt, aut boni sunt, & sic oportet eos diligere, vt timeamus, quia mutari possunt, ne mali sint. Ibi malitia eorũ facit avaritundinem animæ, hinc sollicitudo & timor, ne labatur qui bene ambulat. hæc in Psal. 85. Itaque præter fiduciam tantisper quidem dum mortalem vitam agimus, neque de nostra, neque de aliena salute, quicquam posse videmur animis concipere. de qua Ioannes: Fiduciam (inquit) habemus in die iudicij; quia scit ille est, & nos sumus. Et Paulus: Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Domini sine crimine. Sic enim pius quisque per ea quæ sibi vt conque sentit Dei munere præstita, discit sperare promissam: & Dei sui (quemadmodum quidam Sanctorũ aut præteritam, præsentem quæ bonitatem, quasi futuram tenet cautionem. Ideo quæ & ad Hebræos Paulus ait: Habentes fiduciã in introitu sanctorũ, in sanguine Christi, quam initiauit viam nouam & viuentem, &c. vnde ne fortè in eo quod bene cœptum est, non perseveretur: ideo quæ nec introeatur ad vitam, quæ viam Christus nobis morte sua patefecit, timoris admonet in eadem Epistola, cùm ait: Christus tanquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei vsque in finem firmam retineamus. Rursum quæ in eodem capite: Participes Christi effecti sumus, si tamen initium aliquod substantiæ eius hoc est, fidem, vsque in finem firmã retineamus. Capite verò consequenti, vt eum in superioribus timendi causas intelligeres posuisse; Timeamus ergo (ait) ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex nobis deesse. Est & Ioannis

*Gregorius
Emissenus
Hom de Ast.
Capite 10.
Hebr. 3.*

Apostoli adhortatio consimilis: Videte vosmetipsos, Epistola 2.
 ne perdatis quod operati estis, sed vt mercedem plenam accipiatis. Idcirco etiam magnorum virorum & cauendas tempestates, & flenda naufragia legimus, vt Apostolica illa sententia vbique tremenda sit, qua ait: Qui videtur stare, videat ne cadat. Quapropter nemo (vt Diui Leonis vtar verbis) tanta hinc est securitate suffultus, vt de stabilitate sua debeat esse securus. Neque hoc profectò mirandum est; cum alia debeat esse certantium, alia eorum qui victores euasere, conditio. Ad illos enim pertinet, vt sint pro adipiscenda corona solliciti: ad hos verò, vt sint de parata victoria coronaque securi. Illorum est, in loco certaminis cum omni armorum genere stare paratos ad pugnam: istorum, in regione pacis cum palmis & coronis pacatos acquiescere. Illorù est, de futuro cursus & certaminis euentu trepidare anxios: istorum, de cõsummato cursu, & acceptis præmiis intrepidè solideque gaudere. Denique illorum est, inter hostium cuneos parturire, & intra se ingemiscere, diuinumque iugiter auxilium implorare ne cadant: horum verò, pro impertita sibi redemptione, cum letitia & iubilo gratias agere, & non nisi sanctum timorem in sæculum sæculi permanentem habere: qui nihil aliud est, quàm eximia quædam diuinæ maiestatis reuerentiã cum secura & constanti omnium eorum rerum abominatione, quæ illi summæ reuerentiæ quoquo modo repugnent. Ait sanè Diuus Lib. 2. de libero arbitrio. cap. 14. Augustinus: Nulla re fruitur anima cum libertate, nisi qua fruitur eum securitate. sed idem adiungit: Nemo autè securus est in iis bonis quæ potest inuitus amittere. Veritatè autem & sapientiã nemo amittit inuitus. Vnde colligitur hoc quidè, istius generis bona, quadã in hac vita securitate possideri: hætenus videlicet, quia metus nõ sit ne eripiantur inuitis: quomodo nemo de diuitiis, dignitatibus, vita ipsa securus est. Sed
 • quamuis

quamuis securitas hæc sit ab aliena violentia vel fraude, qua possit inuito iustitiæ bonum vel surripi vel extorqueri: tamen nõ est de seipsa secura voluntas, quòd bona quæ possidet, perseveranti sit amoris complexu retentura. Licet enim sancti de suæ perseverantiæ præmio certi sint, ait beatus Augustinus; de ipsa tamen perseverantia sua reperiuntur incerti. Quis enim hominum se in actione profectuque iustitiæ perseveraturum vsque in finem sciat, nisi ab illo aliqua revelatione fiat certus, qui de hac re iusto latenti que iudicio non omnes instruit, sed neminem fallit? Propterea autem noluit Dominus nos in hac vita securos esse, quòd in tanta infirmitate naturæ, superbiam posset generare securitas. Hæc ille. Quoniã igitur admonetur pius quisque & iustus tenere quod habet, ne coronam eius alius accipiat, ipse excidat: hoc omnino satagendum est, quod Petrus ait; vt per bona opera certam nostram electionem & vocationem faciamus: id est, hoc bene sancteque viuendo agamus, vt optimè confidamus, ad numerum nos electorum pertinere. Nam & cum Timotheo scriberet Apostolus, certum se dicit, quòd in illo, sicut in auia eius Loide, & matre eius Eunice, habitaret fides non ficta. Et quid tamen de aliena conscientia, præter optimam fiduciam, habere potuit tantus etiam Apostolus? Procul sit igitur à Christianis cordibus tam perniciosã, & contra scripturas diuinas temerè præsumpta securitas: semperque nos meminerimus sic Christi beneficio de potestate te nebrarum erutos, vt possimus tamen, heu, facili nimirum lapsu, in veteris seruitutis vilitatem degenerari conuersatione relabi: non propria solùm infirmitate per vitiorum prona trahente, verumetiam hostibus nostris ad perdendum iugiter intentis, arque indefessa cura vigilantibus. Non enim quærit diabolus infideles, non eos qui foris sunt (inquit Hieronymus)

*Lib. 17. de ci-
uit. cap. 12.*

Apoc. 3.

2. Petri 1.

2. Timoth. 2.

*In Epistola ad
Eusebium.*

nymus) & quorum carnes Rex Assyrius in olla succendit: de Ecclesia Christi rapere festinat. Escæ eius, secundum Abacuc, electæ sunt.

CAPVT XII.

Diabolum semel fugatum & victum, postea nihilominus ad tentandum accedere.

FALLI enim videntur qui Diabolum semel de suo conatu depulsum & victum, non vterius ad eundem aliumve tentandum, putant accedere, non bonam oppugnationem instaurare. Hæc Origeni sententia placuit, qui etiam minui sensim spirituum malignorum castra credidit, plurimosque velut interim, dum victi diuina virtute, vincirentur, ijs vt regredi fas non esset amplius. Ad cuius assertionis probationem pertinere censebat, quod ait beatus Apostolus: Deus

Rom. 16.

autem pacis, conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Si enim vnus, inquit, est Satanas, quomodo ipse potest contritus esse sub pedibus seruorum Dei, & iterum operari? Si enim contritus est, & aded contritus; operari vltra non potest. Sic Origenes. Quod

In cap 11. In
su Naue,
Homil. 15.

sanè quale sit, vel ex ipso primùm capite Christo Domino licet intueri. Victus enim semel à Christo, & secundam & tertiam in solitudine tentatione instruxit. *Atque alijs super atque alijs assultibus instat, Terq; nouos semper cepti irritus integrat astus.* Et consummata (inquit Lucas) tétatione, reliquit eum vsque ad tempus. Non ergo nunquam rediturus recessit, sed ad tempus, inquit; videlicet in passione bellum moturus nouum. Deinde scriptum est: Cùm spiritus immundus exierit ab homine, circuit per loca arida & inaquosa quærens requiem: & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam priorem. Quod ne putares de corporibus accipiendum esse, quæ nefandorum spirituum subinde grauib; subiiciuntur iniurijs; ad

Matth. 12.

Z

ip[s]am

ipsam animorum perniciem atque exitium pertinere, Christus ipse cōsequentibus verbis insinuat, cū ait: Sic erit generationi huic pessimæ. Nec videmus tamen Iudæorū præ cæteris genus corporū agitationes à demonibus perpeti, sed longè grauiorē in animi cæcitate vitiiſq. variis dominatū. vbi illud cernitur esse verissimum quod tanto antè prædictum est: Obscurentur oculi eorū ne videant; & dorsum eorū semper incurua. Quid si eiecti semel, rursus ad inhabitandum iidem reuertuntur; cur nō prælio superati, frustra prius susceptam repetant oppugnationem? Non igitur victi semel atq. repulsi demones conquiescunt, sed grauiora moluntur; subtilioresq. struunt insidias. Cuius rei nobis exemplum in sancto Propheta Iob propositū est; quem Sathan, cū neque oppressione liberorum, neque amissione facultatum, de priore vitæ innocentia deiecisset, mali grauioris duriore tentatione concussit, vt vel tum subuerteret, in quem nihil priore impetu perfecerat. Et vide semel, licet victus, quam tamen sibi facile victoriam polliceatur. Pelle(m) (inquit) pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Alio qui mitte manum tuam, & tange os eius & carnes, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi, hoc est, maledicat. Mecum ipse (ait Chrysoſtomus) mirari soleo, quare in mentem diabolo venerit, exercitationes istius non ignoranti, tottantosque aduersus ipsum cogitasse labores. Cur igitur illi in mentem venit? Truculentissima (inquit) bestia nunquam solet desperare victoriã. Superbus igitur spiritus, vinci se ferens agerimè, vbi primum successit parum, mox alia aggreditur via; & vel ad eosdem redit; vel, nisi diuinitus coercetur, ad alios se conuertit infestior. Quod ipsum & in Apocalypsi est demonstratum. Iratus enim (ait Ioannes) Draco in mulierem, abiit facere prælium cum reliquis de femine eius, qui custodiunt mandata Dei.

Itaque

-d: 1002

Iob 2.

si .11. q. 10. n.
1007. n.
21. d. 1002

Homil. 34. in
Matth. 10.

-d: 1002

cap. 12.

Cap. 18. lib. de
natura &
gratia.

triumphari. Tametsi diuus Augustinus talem illius lo-
ci sentum insinuet: Fugiet, quia non præualebit sibi re-
sistentibus, qui solos vincere non resistentes potest. ad
hoc autem petitur adiutorium Dei, cum dicitur, Ne
nos inducas in tentationem. Quod verò mouit Origi-
nem ex capite decimosexto Epistolæ ad Romanos, ta-
le profectò non est, vt eius potuerit sententiam robo-
rate; propterea quòd conteri verissimè intelligatur,
cum dominari nõ sinitur, sicut promissum est illis Do-
mini ad serpentem verbis: Semen illius conteret ca-
put tuum. quia nimirum eius per Christum euersum
imperium est, vt credentibus non amplius dominetur.
Sed insidiabitur interim calcaneo eius, eas videlicet
nostri partes explorans, quibus adhuc terræ adhere-
scimus; vt illac, si qua arte possit, mortiferum virus infun-
dat. Plena autem eius contritio, nõ vno virtutis opere,
sed tota in finem vsque sancta cõuersatione peragitur.
post quem finem mouere se aduersus Sanctos non po-
terit vllò tentandi conatu. Hic interim si nos erigimur
(inquit Leo) illi corruunt; si nos conualescimus, illi
infirmantur. Remedia nostra, plagæ ipsorum sunt:
quia curatione nostrorum vulnerum vulnerantur.
Hæc enim inter nos atque illos diabolicæ inuidiæ in-
neterata dissensio est, vt quia illi ab ijs bonis exci-
derunt, ad quæ nos, Deo auxiliante, prouehimur; no-
stris iustificationibus torqueantur. Denique quasi libet
habeas inimicitias aduersus hominem (inquit Augu-
stinus in Psalmum septuagesimum sextum) cogitas finire; si-
ue illius satisfactione, si ille te læsit; siue tua, si tu læsi-
sti; siue vtriusque, si vos inuicem læsistis; laboras sa-
tisfacere & concordare. Cum diabolo autem & an-
gelis eius nulla concordia est. Ipsi nobis inuident re-
gnum cælorum. Mitescere omnino erga nos non pos-
sunt: quia anticipauerunt vigilias omnes inimici
mei. Plus illi vigilauerunt ad decipiendum me, quam
ego

Serm. 1. de
Quadrages.

ego ad custodiendum me. Quomodo enim non anticipauerunt vigilias, qui vbiq̄ue mulpulas posuerunt? Sic ille.

CARVT XIII.

Contra diaboli infestationes fide nos semper muniri oportere.

BENE proinde Sapiens hortatus est: Fili accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem. Vir enim Dei sapientia plenus (inquit Leo) sciens studium religionis laborem habere certaminis, cum præuideret pugne periculum, antè admonuit pugnaturum: ne fortè si ad ignorantem tentator accederet, imparatum citiùs vulneraret. Aduersarius enim vetus est, & hostis antiquus. Sex milia annorum (ait Cyprianus) penè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atque insidias deiiciendi vsu ipso vetustatis edidicit. Si imparatum inuenerit Christi militem, si rudem, si non sollicitum ac toto corde vigilantem; circumuenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si verò quis dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, contra eum steterit: vincatur necesse est, quia Christus, quem confitetur, inuictus est. Sic ille. Quibus autem armis munitos esse nos & instructos oporteret, beatus Apostolus ostendit, cum Ephesios hortaretur eiusmodi verbis: De cetero, fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. quoniã nō est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores, tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cælestibus. propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. stare ergo succincti lumbos

Ecclesiast. 2.

Serm. 1. de
Quadr.Lib. de ex-
hort. mort.

Cap. 6.

Z 3

vestros

vestros in veritate, & indui lorica[m] iustitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis, in omnibus sumētes scutū fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere: & galeā salutis assumite, & gladium Spiritus, quod est verbum Dei. Idcirco & apud

cap. 59. Isaiam Christus Dominus (in quo membra quoque ipsius intelligenda sunt) indutus describitur iustitia vt lorica, & galea salutis in capite eius; & indutus vestimentis vltionis, atque opertus quasi pallio zeli. Iustitia quidem quæ virtutes complectitur omnes, ex quibus tanquam consertis & coherentibus inter sese annulis, ad muniendum animæ pectus, firmissima lorica contextitur. Vltionis verò vestimēta, quid nisi iram aduersus peccatum, eiusque delendi studium significant? Quid pallium zeli declarat, nisi totam Christi vitā & dicta factaq. hoc præ se tulisse, quod aduersus iniquitates pio zelo inardesceret? Vt autem beatus Paulus, scutū fidei in omnibus sumere iubet; ita princeps Apostolici ordinis Petrus ait: Cui resistite fortes in fide. & Ioannes: Hæc est victoria quæ vincit mūdum, fides nostra. Nec verò de nihilo est, quod in hac causa sedulo ad eō fides commendetur. Primū enim demonstrat illa nobis parandæ victorie rationem, dum eum ostendit, cuius ope solius & gratia vincimus, si ad illum ex hac ipsa confugerimus. Omnis enim qui inuocauerit nomē Domini, saluus erit. Filioli (inquit beatus Ioannes) ex Deo estis, & vicistis eum; scilicet Antichristum: quoniam maior est qui in vobis est, quàm qui in mundo. Ob hanc nimirum causam fidei assignat Ioannes, quam de diabolo & mundo victoriam reportamus. Quis est, inquit, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est filius Dei? Nemo enim suis viribus fortis est: sed per eum solum vincimus, qui dicit: Confidite, ego vici mundum. Quem cum demonstrat & inuocat fides, fit vt de ea quoque verè dicatur: Hæc est victoria

1. Petri, ca. 5.
2. Ioan. cap. 5.

Rom. 10.

2. Ioan. 4.

2. Ioan. 5.

201109

victoria quæ vincit mundum, fides nostra: vt incorru-
 ptam videlicet fidei infirmitatem non blanditiæ deci-
 piant, non minæ terreant, non cruciatus ac tormenta
 deiiciant: quia maior est qui præest in nobis, quàm qui
 in hoc mûdo est. Neque enim sic est Christus, in quem
 creditur, vt seruos suos tâtum spectet: sed & ipse luçta-
 tur in nobis, ipse congregatur, ipse in certamine agonis
 nostri & coronat pariter & coronatur: & qui pro nobis
 mortem semel vicit, semper vincit in nobis. Deinde
 quantû ad victoriam conferat fides, ex aliis quoq; eius
 partibus potest intelligi. Qui enim verè hoc credit,
 gressus nostros obseruare Deû; videre etiã abditissimas
 cogitationes & animorû motus; omninoq; quod Mo- *Hebr. 11°*
 ses faciebat, inuisibilè Deû tanquam visibilè sustinet:
 hic ea fide, si illam excoluerit, potentissimè peccato re-
 pugnabit. Rursum, qui paratas sibi gehennæ pœnas fi-
 de firma & vigente concipiat; nunquid is in animum
 inducere possit, vt diaboli suggestionibus acquiescat?
 Denique & in aduersis ne succumbat, animum fides
 erigit atque inuictum reddit. Ex quo illa Augustini ad- *In Psal. 98°*
 hortatio est: Noli timere quãdo tribularis, ne quasi non *ad versic. Cla-*
 sit tecum Deus: fides sit tecum, & Deus tecû est in tri- *mauit ad me,*
 bulatione. Fluctus sunt maris, turbaris in nauigio, quia *et ego exau-*
 dormit Christus. Dormiebat in naui Christus, perierât *diam cum. Et*
 homines. Si fides tua dormit in corde tuo, tanquam *in Psal. 34.*
 naui tua dormit Christus: quia Christus per fidem in *conuisione 3.*
 te habitat. cùm turbari cœperis, excita Christum dor-
 mientem: id est, erige fidem tuam, & noueris quia te
 non deserit; sed ideo te puras deseri, quia non quando
 vis, eripit. Hæc diuus Augustinus. quæ pertinent eò, vt
 intelligamus nostram, cùm in prosperis, tum in aduer-
 sis, de peccato & diabolo victoriam à fide pendere. vt
 enim infidelitatis erroribus ceu freno quodam homi-
 nes regit diabolus ad suum arbitrium; ideoque nihil
 sic agit, quàm vt homines non credant, præcipuè in
 Z 4 media-

mediatorem, à quo soluuntur opera eius, ita fide fugatur ac repellitur pròptissimè. Id quod nouo Testamento futurum per Christi gratiam, sic Propheta prædixerat: Spiritus eius velut torrens inundans vsque ad medium colli ad perdendas gentes in nihilum, & frenum erroris quod erat in maxillis populorum. Domini enim Spiritu fideles efficitur, vt per fidem deinceps à Domino gubernemur, diabolo resistamus. Et sicuti non modò semel iustitia fide comparatur, verumetiam per singula iustitiæ officia, totamque conuersationem viuatur ex fide: ita non semel duntaxat vincendi facultatem fide acquiri, sed in omni omnino certamine fidem vincere, existimandum est. Fides homini, ne præsumat, ostendit propriam imbecillitatem; & simul Christi paratū auxilium, vt confidat. Fides militem Christi, firma præcepti cognitione instruit, ne fallatur; peccati verò turpitudinem ac perniciem demonstrat, vt fugiat. Fides cunctanti coronam præparatā ostendit, vt animet; supplicium impendens suggerit, vt cohibeat. Hostis denique versutias fides aperit, vt vigilemus atque oremus, ne intremus in tentationem. Et quanquam omni virtuti, contrario vitio resistitur: tamen & præeat fides, & certamen moderetur ac dirigat, necesse est: meritoque clypeo comparatur; quia cum cætera armatura fixa maneat circa membra quæque sua, quibus muniendis destinata est, clypeus in omnem partem versatur & circumagitur, ad totius corporis protectionem. Sic planè omni virtuti adesse debet fides, qua ceu clypeo illa muniatur, & tela nequissimi ignea repellantur. Vnde existit illa fidei tam magnifica commédatio, qua ab Apostolo dicitur, sanctos per fidem vicisse regna, operatos iustitiã, adeptos repromissiones, obturasse ora leonum, exstinxisse impetū ignis, effugasse aciem gladij, conualuisse de infirmitate, fortes factos in bello, castra vertisse exterorum. Verum ne langueat hæc mortuoq;

Isaie 30.

Hebr. 11.

corpori

corpori similis efficiatur, id videndum est Christiano. Exercitata & vigena ac viua fides, magnum aduersus omnia tela diaboli præsidium est. hæc vbi adest, in ipso elucet virtutis opere; sin mortua est fides, tametsi quantum ad ipsius propriam rationem & naturam attinet, animo insit: quæ tamen illa esse censeatur, cum ex ea non viuatur? vt audiri meritò illud possit, quod Apostolicis verbis expressum est: Ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ex operibus ostendam tibi fidem meam. Talem esse multorum fidem, ad eum modum beatus Cyprianus deplorabat: Sic in nobis (inquit) emarcuit vigor fidei, sic credentium robur elanguit: & ideo Dominus tempora nostra respiciens, in Euangelio suo dicit: Filius hominis cum venerit, putas inueniet fidem in terra? Videmus fieri quod ille prædixit. In Dei timore, in lege iustitiæ, in dilectione, in opere fides nulla est: nemo futurorum metum cogitat, diem Domini, & iram Dei, & incredulis ventura supplicia, & statuta perfidis æterna tormēta nemo cōsiderat: quod merueret nostra conscientia, si crederet; quia non credit, omnino nec metuit. si autē crederet, & caueret; si caueret, euaderet.

Iacobi 2.

*In fine libri de
simplicitate
Prælatorum.*

CAPVT XIII.

*Valde conducere ad repugnandum pœna timorem, quo nos
heresis exarmare conatur.*

QVIBVS verbis diuus Cyprianus, etiam timor ipse ex fide conceptus quantum valeat, declarauit. Et ille quidem timor, quo diuinorum iudiciorum seueritas, & proposita delinquentibus pœna formidatur. Namque Deus quantum est pietate Patris indulgens, tantum est iudicis seueritate metuendus. Atque vt ad ignoscendum est facilis, ita est præceptorum suorum exactor, & quidem diligens: & sicut ad conuiuia vocat, sic habitum nuptiarum non habentem, ligatis manibus & pedibus extra sanctorum cœtum foras exturbat.

turbat. Parauit cælum; sed parauit & tattatum: parauit refrigeria, parauit & æterna supplicia: parauit inaccessibilem lucem; sed parauit etiam perpetuæ noctis vastam æternamque caliginem. Eam ob rem misericordiam & iudicium, fide plena regius Propheta Domino decantabat. Cuius consideratione iudicij, sæpe perhorrescere, si ad iustitiam; & quæ nondum sit, comparandam; & quæ iam comparata sit, frustra diabolo tentante retinendam, nihil cõduceret: non hunc nobis diuina scriptura, toties eius vtilitate proposita, commendaret. Nolite (ait Dominus) timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed eum timete, qui potest corpus & animam mittere in gehennam. Ille quippe hominum timor in corpora sæuientium, sæpenumero ad peccatum impellit, dum prauis hominũ volũtatibus ac iussis acquiescitur, vt illorũ ira crudelitasq. vitetur. Hic verò diuinę seueritatis timor, & peccatũ expellit, & cum peccato diabolũ: cùm sanctissimæ Dei voluntati cogit parere, vt æterna, quę malis irrogaturus est, supplicia fugiatur. Quem cùm nobis saluberrimum sciret esse nostrarum medicum animarum, iterum adiungit & inculcat: Amen dico vobis, hunc timere. In situm esse, atque animis nostris insidere timorem hunc voluit, vt eo extimulati, bellum indicamus nostris cupiditatibus, easque vincere, gratia Dei opem ferente, vitamur. An fortè vt seuerus delictorum vindex timeri non vult Deus, quemadmodum ait quidam; sed tantummodo vt benignus pater & augustus? atqui timeri vult vt is qui corpus & animam mittat in gehennam: quod non vt benignus pater, sed vt seuerus proculdubio iustusque iudex facit. Vtrumque etiam requirit Deus, qui per Prophetam dixit: Filius honorat patrẽ, & seruus dominũ suum. Si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Est igitur hic metus necessarius, non ad ingrediendam

Matthæi 10.

Malachi. 1.

grediendam solùm iustitiæ viam (quod alio loco docē-
 dum est) sed plerisque etiam ad retinendam. quorum
 bona quidem illa, sed tamen infirma voluntas, iudicio-
 rum Dei contemplatione excitanda & firmanda est; ne
 peccati inescata voluptate, citò ab itinere salutari de-
 flectat, & ab hoste semper insidiante, captivam se & illa-
 queatam abduci patiatur. Hunc proinde Cyprianus ti-
 morem, innocentiae custodem vocat: vt quod in men-
 tes nostras (inquit) indulgentiae caelestis allapsu, clemen-
 ter Dominus influxit, in animi oblectantis hospitio iu-
 sta operatione teneatur; ne accepta securitas, negligē-
 tiam pariat, & vetus denuo hostis obrepat. Nam cum
 bona voluntate homines quidam à malefactis absti-
 neant, eaque sint parati omittere; ab iisdem vrgēte me-
 tu, ne tormenta peccantes excipiant, maiore cura sibi
 temperant. Ita plerique vtroque pariter agēte, & amo-
 re & timore, illo ducente, isto exstimulante, suum quis-
 que officium faciunt. Atque hac ratione verè sibi con-
 sultant, qui Deum non solùm misericordem, sed etiam
 iustum iudicem cogitāt: apud quem causam gestæ hu-
 ius vite, atque ab illo sibi muneris iniuncti, quisque di-
 cturus est: vbi omnis homo recipit, sicut testatur Apo-
 stolus, quæ per corpus gessit, siue bonum siue malum.
 Ita denique verè sibi cōsultant, qui ex fide vincentes, &
 fatigantes ne ab extremo præoccupentur die, extre-
 mum computant omnem diem: ne videlicet iis iudex
 tanquam fur in nocte veniat, & eorum partē cum hy-
 pocritis ponat. Non immeritò proinde accipi etiam de
 hoc timore potest, quod à Sapiente dictum est: Nisi in
 timore Dei constanter tenueris te, citò subuertetur do-
 mus tua. Est enim & hic Dei timor basis quædam, vnde
 de imbecilla voluntate standi accipit firmitatem. Hinc
 eiusdem & illa semper animo voluenda sententia est:
 Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. *Ecclesi. 7.*
 Cum enim caro concupiscit aduersus spiritum, & spi-
 ritus

*Lib. 2. Episto-
 larum, Episto-
 la 2.*

ritus aduersus carnem: præsidio crucis Christi mens rationalis instruitur, nec cupiditatibus noxijs illecta cōsentit: quoniam cōtinentiæ clavis & Dei timore transfigitur, inquit beatissimus Leo. Quamobrem & ipse Propheta Dauid, quāquam iam erat & corde mundo, & spiritu recto præditus, tamen hūc sibi timorem inesse, eoque ceu clavis quibusdam carnes suas configi petebat: vt vagandi libertatem cupiditas cruci affixa non haberet: ac dum animo eius assiduè diuinorum iudiciorum seueritas obuersaretur, efficacius mētem à peccandi reuocaret illecebris. qui quā solitus sit hac se meditatione exercere, illa eius declarat oratio: Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore iram tuam dinumerare? Ideoque & per Isaiam prædictum erat fore, vt super Christum requiesceret spiritus timoris Domini: non quòd in Christo inesse posset huius generis timor: sed quòd (vt eum quidem locum est diuus Hieronymus interpretatus) membris eius permultis esset necessarius, in quibus nondum foret ea charitatis perfectio, quæ timorem istiusmodi omnem foras expelleret. Proinde sanctus Basilius iam stantes ac iustos, ne ab ipso proficiendi studio, sollicitante carnis cōcupiscentia, retrorsum raperentur, eiusmodi oratione hortatur ad timorem: Cū te appetitus inuaserit peccandi, velim cogites horribile illud & intolerabile Christi tribunal: in quo præsidebit iudex in alto & excelsio throno: astabit autē omnis creatura ad gloriosum illius conspectū contremiscens. Et cū multa horrida proposuisset: Hæc (inquit) time, & hoc timore instructus, animam à peccatorum concupiscentia, tanquam freno quodam, reprime. Hunc timorem Domini Propheta se docturum promisit. Docere autem non simpliciter promisit, sed eos qui eum audire voluerint: non eos qui longius prolapsi sint; sed qui salutem appetētes accurrunt: non alienos à promissionibus, sed ex baptismo filiorum adoptionis

Psalm. 89.

cap. 11.

In Psalm. 13.

adoptionis verbo ipsi conciliatos atque coniunctos. Propterea venite, inquit; hoc est, per bona opera accedite ad me, filij: quippe qui regeneratione filij lucis effici digni facti estis. Audite qui aures cordis habetis apertas, timorem Domini docebo vos: illum scilicet, quem paulo antè oratione nostra descripsimus. Hactenus D. Basilius. Quid igitur & à diuo Chrysofomo suaderi potuit vtilius, quàm vt hunc timorè nunquam ex animo poneremus? Hoc (inquit) solum est, quod ex-
 poscitur à nobis, vt semper recordemur, & ad animum reuocemus mala nostra, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, vt pro his supplicemus Deo: vt gehennam ponamus in conspectibus nostris, & angelos qui in die iudicij vbique discurrunt, & congregant de omni orbe terrarū eos qui tradendi sunt in gehennam, ac supplicijs tradendi. Hæc aliaque complura eodem spectantia diuus Chrysofomus. Ex quibus illa dijudicari possunt, quæ reperiuntur apud eundem auctorem, cùm tractat illud Euangelij, vbi interrogat Dominus, quodnam sit magnum in Lege mandatum. Illic quippe vituperans eos qui metu seruiunt, Timere, inquit, seruorum est, diligere filiorum: timor sub necessitate, dilectio in libertate. Qui timore seruit Deo, pœnam quidem euadit; mercedem autem iustitiæ non habet. Ac continuò pòst: Non vult ergo Deus (inquit) vt timeatur ab hominibus quasi Dominus, sed vt diligatur quasi Pater, qui adoptionis Spiritū donauit hominibus. Quo loco non id agitur, vt diuinæ iustitiæ omnis abiiciatur merus, sed ne eo solo dominante atq. occupante animum, in seruitute maneat; ad libertatem filiorum Dei nunquam transeat. Quemadmodum & apud Augustinum, cùm tractat Apostoli verbum illud ex capite sexto ad Romanos; Humanū dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis mēbra vestra deseruire immunditiæ & iniquitati ad in-

*Libro de cornu
 punitione
 cordis.*

ad iniustitiam: sic nunc exhibete membra vestra deseruire iustitiæ in sanctificationem. Hoc ergo tractans & explanâs breuiter epistola 144. quæ est ad Anastasium, Quid est (inquit) sicut illud, ita & hoc? nisi, quemadmodum ad peccandum nullus vos cogebat timor, sed ipsius libido voluptasque peccati; sic ad iustè viuendum, non vos supplicij metus vigeat, sed ducat delectatio charitasque iustitiæ? Vbi supplicij metu vigeni proculdubio intelligit eum qui nullo adhuc amore iustitiæ ducitur, sed solo cogitur atque impellitur terrore supplicij. Alioqui & iustis vtilem ac necessarium esse supplicij metum, sed iis quorum adulta, vt loquitur citato loco, nondum perfecta iustitia est; cum variis Augustini constat testimoniis, tum ex breui quodam eius Sermone, qui scriptus inuenitur De timore Dei: in quo scriptum sic est: Quapropter (inquit) timeat Christianus, antequam perfecta charitas foras mittat timorem. credat & intelligat se peregrinari à Deo, quandiu viuat in corpore, quod corrumpitur, & aggrauat animam. Tanto minor fit timor, quanto patria quod tendimus propior. Maior enim timor debet esse peregrinantium, minor propinquantium, nullus peruenientium, sic & timor perducit ad charitatem, & perfecta charitas foras mittit timorem. Timeat autem Christianus nō eos qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciãt; sed eum qui habet potestatem, & corpus & animam in gehēnam ignis occidere. Sic Augustinus. Et ideo si qui Christianè viuere neglexerint, nō modò ij præmiorū laudibus erigendi erunt; verum etiam verberandi terroribus, & tanquam aculeis quibusdam excitandi: vt egressus suos in via Domini, ipso duce atque adiutore, dirigant; ac circa viam hanc latrocinātis diaboli & insidias prudenter deprehendant, & insultus generosè perferant. Satisque iam pro huius quidem loci ratione probatum sit, ne tentatori qui que peccati cōmuniōne

In fine eorum
qui editi sunt
separatim,
opera Ioannis
Ulmerij.

Vide Prospe-
rum libro de
vita cent. 11.
cap. 10. & 11

& collig

& consensione iungatur, magnum afferre adiuuētum, si horrendam cum eo in pænis societatem & saepe cogitarit, & seridò timuerit. Qui enim de seriores Dei, fecerunt diaboli voluntatem, hos necesse est cum ipso simul inextinguibili igne torqueri.

CAPVT XV.

Aduersarium Christiano non esse timendum, sed omnem deuotionem ac metum nostrum ad Deum debere conuerti.

OMNIS proinde metus noster atque deuotio, ad eum conuerti solum debet, cuius iudicium nec ille potest effugere, qui se superba dominatione ab hominibus coli & timeri lætatur: vsque adeo sanè, vt etsi aduersus nos castra eius consistant, non debeat tamen formidare cor nostrum. Quia enim (inquit Augustinus) *In Psal. 102.* nemo potest auferre nobis quod dat Deus, nõ timeamus nisi Deum: quicquid aliud fremuerit, quicquid aliud superbierit aduersum nos, non timeat cor nostrum. Idcirco & sanctus Martialis in epistola ad Burdegalenses, Solum, inquit, Deum timentes, eum qui infidelibus dominatur Sathanam, nolite timere: nihil enim gregi Christi poterit nocere, quem fortem videt in fide eius. Illi ergo nihil omnino aduersum nos licet, nisi potestas tribuatur diuinitus. Potestas verò aduersum nos datur ei dupliciter: vel ad pœnam, cum delinquimus; vel ad gloriam, cum probamur. sicut de Iob factum videmus, manifestante Deo, & dicente: Ecce quæcunque habet, in manus tuas do; sed ipsum caue tangas. Et Dominus in Euangelio loquitur tẽpore passionis: Nullam haberes aduersum me potestatem, nisi data tibi esset de super. ac rursus: Hęc est hora vestra ac potestas tenebrarum. Magnus ille quidem & potēs est aduersarius & callidus, sed de quo tamen scriptum sit: Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Tum enim *Psalm. 103.* si à sanctis illuditur, cum opem ferente Christo, qui caput

caput

caput eius crucis ligno confregit, omnis illius ad nos euertendos conatus efficitur irritus: ac de ipsius maleuolentia consulitur Ecclesie Dei, ut non modo eius tentationibus non ledatur; verum etiam cautior humiliorque reddita, magis magisque roboretur. Vnde & ille Corinthius, quamuis Satanae tradendus erat, id eo tamen exitu futurum pollicebatur beatus Apostolus, ut spiritus saluus fieret in die Domini. Cuius occasione loci beatus Ambrosius, Magna, inquit, potestas, magnaque gratia, quae imperat diabolo ut se ipse destruat. Se enim destruit, cum hominem, quem supplacare studet, tentando, ex infirmo fortiorem efficit: quia dum carnem debilitat, mentem eius corroborat. Aegritudo enim carnis, peccatum repellit: luxuria autem carnis, culpam adolet. Illuditur ergo diabolus, ut ipso mortis suae vulnere contra se armet, quem debilitandum putauit. Sed & sanctum Iob magis armauit postea quam vulnerauit: qui totum corpus diris perfusum ulceribus, diaboli quidem morsum pertulit, sed venena non sensit. Et ideo bene ei dictum est: Adduces Draconem in hamo, ludes eum sicut auem, ligabis eum sicut passerem, puer imponet super eum manum. Vides quemadmodum a Paulo illudatur, ut in cauernam eius, puer ille propheticus manum mittat, & nihil serpens noceat ei: de latebris eruat eum, de veneno eius faciat spiritale antidotum? ut quod venenum est, medicamentum fiat: venenum ad interitum carnis, medicamentum sit ad salutem spiritus? Hæc diuus Ambrosius. Quamuis igitur aduersarius ille noster, & fortis armatus & potens subinde vocetur, magis id tamen ex nostra imbecillitate, quam illius viribus æstimandum est. Fortis enim est, quia tenet inualidos: & quia homines infirmi facti sunt, sequentes vanitatem, fit ut facile in eos præualeat dux & princeps vanitatis. Quid ergo timendum est Christiano? In aquis sit sanè Draco ille, in mari qua

Lib. 1. de Patientia, c. 13.

Iob 40.

trada-

raducendum nauigium est, pirata grassetur; sic est ta-
men fictus vt illudatur ei: id est, hîc ad eum locum or-
dinatus est, in hisque sedibus propterea est deputatus.
Quod si magnum aliquid putes esse has sedes, tu qui
non nosti sedes angelorum, vnde lapsus est; miraris se-
des mortuorum, ad quas deiectus est? Quæ tibi videtur
eius gloriatio, damnatio est. Similitudinem accipe bre-
uiter, quia reuera magnum est hoc nosse & intelligere.
Domum magnam aliquã puta totam istã administrati-
onem creaturæ. Ea seruos habet varios, eorumque in
numero nobiliores quosdã, ac sublimiores in appara-
tibus melioribus vestium, thesaurorum, horreorũ, ma-
gnarumque possessionum: alios verò vel mediocribus,
vel infimis ad lictos ministeriis, ita vt nec ij desint qui
ad cloacas repurgandas sub eruiant. A summis autem
vique ad extrema ista & infima ministeria, quis gra-
dus enumeret? Si quispiam ergo magnus offendat, &
in pœnam, domini sui, verbi gratia, fiat ostiarius in ex-
tremo aliquo loco, sic exercens datam sibi potestatem,
vt volentes intrare vel exire perturbet: illi autem ne-
sciant eum fuisse aliquando magnum in familia domi-
ni administratorem; hi magnam illius esse potestatem
arbitrantur, quia quid perdidit, nesciunt. Et tamen
ostiarius ille potest aliquid facere nesciente domino
suo, & turbare aliquem illo non iubente. Iste autem, ad
cuius damnationẽ commostrandã, magnæ illius ter-
renæ domus similitudinem adhibuimus, nec ad ipsam
ianuam positus est, qua intramus ad Deum. Christus
enim est illa ianua, & per Christũ intramus in regnum
cælorum. Sed est quædam ianua, qua intratur in hoc
sæculum. Ianua (inquam) mortalitatis, circa ista infir-
mæ carnis detrimenta & supplementa. ad hanc ianuam
quasi quidam ostiarius est, potestatem habens in isto
mari, quò naues commeant, sed non tantam, vt faciat
aliquid nesciente vel nolente domino suo. Ne forte
quisquam

quisquam

quisquam dixerit meticulosius: Esto, perdidit ille quidem magnam potestatem superiorum apparatus: sed ego in his infimis dego, hinc me queat habere in potestate; ideoque opus est ut seruiam illi. Noli falli, nouit te Dominus tuus, & sic te nouit, ut & capillos tuos habeat numeratos. Quid ergo times? tentaturus est ille forrasse carnem tuam? flagellum est Domini tui, non potestas tentatoris tui. vult nocere saluti que promittitur, sed non permittitur: ut autem non permittatur, habet caput Christum.

CAPVT XVI.

Spem Christiani pugnantis ex manibus crucifixi pendere debere.

IN hoc igitur capite omnis collocanda spes nobis. Atque ad eius in omni conflictu confugiendum auxilium est: sub huius alis & protectione victoriam sperare licebit, quemadmodum scriptum est: Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurso & dæmonio meridiano. Breuiter demonstrat pericula quæ nos circumuallant, siue et prosperis aduersisque rebus, siue per ignorantiam, & clara etiam illustri que scientia, per cupiditatis æstum ut diffisi nobis, à potentiore quæramus auxilium. Si enim in nobis ipsis spem victoriæ constituerimus, succumbamus necesse est. Quia maledictus (inquit Propheta) qui spem ponit in homine, & firmat carnem brachij sui, & à Domino discedit cor eius. Quo loco notare censeatur carnem brachij sui, qui potentiam fragilem atque inuolidam, hoc est, humanam, sibi sufficere ad vincendum putat, nec adiutorium sperat à Domino. In hac carne qui ædificium iustitiæ, velut in arena,

Psalms 90.

Iher. 17.

conatur

conatur extruere, cognosce ex Euāgelio, quam habeat
 aduersus diaboli machinamenta firmitatem. Venerunt
 (ait) flumina, & flauerunt venti, & facta est ruina do- *Matth. 7.*
 mus illius magna. Apostolus autem cūm ædificate su-
 per petram maluisset, gratias agit Deo, qui dat nobis vi-
 ctoria per Dominum nostrum Iesum Christum: vt
 victoria qua peccatum vincitur, nihil aliud esse videat-
 ur, quā Dei donum per mediatorem Christum, quo
 in ipso certamine liberum arbitrium conualescit. Sic
 itaque nos benignissimus Deus in libertatem asseruit,
 vt deinceps tamen in omni certamine, suo nos ab auxi-
 lio pendere vellet, crucemque spectare. Quod esse fa-
 ciendum cūm fidelissimus gratiæ prædicator Apосто-
 lus pulchrè perspiceret, Mihi (inquit) absit gloriari, nisi *Galat. 6.*
 in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi
 mundus crucifixus est, & ego mundo. Gloriari ergo de
 re quapiam, non nephas omni modo esse duxit. quid
 autem est, quod gloriandi causam præbeat iustio-
 rem, quā de diabolo & peccato parata victoria? sed ne hoc
 ipsum cuiquam nisi Christo tribueretur, & in alio ali-
 quo de hac ipsa victoria gloriaremur, hūc se principem
 ac ducem præbuit Apostolus: vehementer hoc sui ex-
 emplo commendans, vt alienum vellemus à nobis esse,
 gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi; per
 quem prorsus, vt illi erat, ita nobis crucifixus est mun-
 dus, nosque mundo. Non ergo in nobis nostraque in-
 dustria, sed in Christo atq. eius cruce spes victoriæ po-
 nenda est. quæ si aliò respexerit, breui labascet ac con-
 cidet, euentu frustrata felici. Ea res & in populo Iudai-
 co adumbrata reperitur, in quo omnis nostra figurata
 actio est. Cūm enim Amalech, & omnis cum suo duce *Exod. 17.*
 gens aduersa occurreret, bellum rudi plebi indicens,
 quam à se credebat facile superādam, confertaque pu-
 gna aduersarij plurimum prævalerent, extendens Moy-
 ses manus ad Deum, Crucifixi instar expressit. Quo
 signo

signo cadentes hostes, dum manus Moyſi inclinaren-
 tur, fortiter vincebant: vt autem ipſius manus ſtabiles
 fierent, Aaron & Hur ſuſtentabant. quibus illo modo
 quadam ſtabilitate firmatis, cadens fugiensque Ame-
 lech omnis exſtinctus eſt. Hic ergo ſi reſpiciamus, vt
 debemus, noſtri mediatoris ſignum, cum per David
 canentem recordemur; Eleuatio manuum mearum ſa-
 crificium veſperinum; cuius in paſſione Sol & Luna
 habitum curſumque mutauit: quis ſpiritus aduerſarius,
 quæve inimica poteſtas, huic ſigno queat obuiare, ac
 non potius debilitata metu aufugiat; ſi tamen ſpes pu-
 gnantis pendeat ex manibus crucifixi, per quem quo-
 tidie eruumur de poteſtate tenebrarum: Sin ad noſipſos
 relabimur, crucemque deſerimus, vincamur neceſſe eſt,
 & viribus idoneis, & firmo ſatis præſidio deſtituti. Bre-
 uiter hoc myſterium diuus Auguſtinus aperuit lib. 12.
 contra Fauſtum capite 30. Ducitur (inquit) populus per
 deſertum, baptizati omnes, nondum perfruentes pro-
 miſſa patria: ſed quod non vident ſperando, & per pa-
 tientiam exſpectando, tanquam in deſerto ſunt: & illic
 laborioſæ & periculoſæ tentationes, ne corde reuer-
 rantur, in Ægyptum, nec ibi tamen Chriſtus deſerit; nam
 & illa columna non recedit, & amaræ aquæ ligno dul-
 ceſcunt; quoniam inimici populi, ſigno crucis Chriſti
 honorificato, manueſcunt: & duodecim fontes, & ſep-
 tuaginta palmæ arbores irrigantes, Apoſtolicam gratiam
 præfigurant, populos in ſeptenario numero decuplato
 rigantem: vt per ſeptiforme Spiritus donum, Legis de-
 calogus impleatur: & hoſtis intercludere molitus viâ,
 extenſis Moyſi manibus, ſigno crucis Dominicæ ſupe-
 ratur, & morſus mortiferi ſerpentis exaltato & reſpe-
 cto æneo ſerpente, ſanantur. quod verbis ipſis Domini
 declaratur, quibus ait: Sicut exaltauit Moyſes ſerpen-
 tem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis. Heu
 Auguſtinus. Nemo proinde ſic exiſtmetur à peccati
 domina-

Ioh. 36

dominatione liberatus, vt iam non indigeat sui libera-
 toris auxilio: sed ita potius vt ab illo audiens; Sine me *Ioanni 19.*
 nihil potestis facere: dicat ei & ipse; Adiutor meus esto,
 ne derelinquas me. Namque liberatus erat Propheta
 Dauid, magna que iustitia & virtute donatus: sed cum
 hinc exultaret, parum que perpenderet, non solum vt
 iustus ac liber fieret, verumetiam vt liber iustusque *Ambro. lib. 30*
 maneret, diuine miserationis opem adherere sibi sem- *in Lucano.*
 per oportere, dixit in abundantia cordis sui, propria vi-
 delicet presumptione virtutis, insolenter elatus: Non
 mouebor in æternum. Putauerat enim suum fuisse bo-
 num, quod ei sic abundauerat, vt non moueretur; ve-
 rum vt ostenderetur cuius esset id bonum, de quo tan-
 quam suo cœperat gloriari, paululum gratia Dei dese-
 rente, admonitus dicit: Domine in voluntate tua præ-
 stitisti decori meo virtutē: auertisti faciem tuam à me,
 & factus sum conturbatus. facile vt hinc appareat ne-
 cessarium esse homini, vt gratia Dei non solum iusti-
 ficetur: verumetiā cum iam fuerit ex fide iustificatus,
 ambulet cum illo gratia, & in eam incumbat ipse, ne
 cadat, vt gratulabundus, & de euitata ruina lætus dice-
 re cum Propheta possit: Impulsus euersus sum vt cade-
 rem, & Dominus suscepit me: fortitudo mea & laus *Isaias 46.*
 mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Vox exul-
 tationis & salutis in tabernaculis iustorum. Dextera Do-
 mini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me. Ipse
 enim est, quemadmodum alius Propheta scripsit, qui
 dat lassus virtutem, & robur multiplicat: deficient pue-
 ri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui
 autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem,
 assument pennas sicut Aquilæ; current, & non labora-
 bunt; ambulabunt, & non deficient.

*Quàm sit necessarium homini iusto orandi studium,
ex dictis colligitur.*

HÆC igitur cum ita se habeant, facillè iam quiuis intelligat, quàm esse debeat homini Christiano familiare orandi studium: in quo aduersus diabolam præsidia nobis omnia sita sunt. Neque enim segnis & otiosa fides victrix vnquam futura est, sed ea quæ humilis, quæ perseuerans, quæ firma & constans, quæ per dilectionem operans, ardentè implorat auxiliatorem Deum. Si enim sine eius adiutorio, humana succumbit infirmitas: quanta nobis necessitas indicta est, vt hoc frequenti præcatione ambiamus? Ac nonnulla quidem misericordè benignitate largitur Deus, nec petentibus nec desiderantibus nobis: velut incredulis fidem; duris & inpenitentibus, cordis contritionem, ipsumque spiritum deprecandi. Sed quos iacentes semel erexit, captiuosq. liberauit, nisi in oratione vigilantes, non suis communit præsidijs. Nec enim vigilare sat est, cum & habere superbia suas possit excubias: sed oratione opus est, quemadmodum habet Domini præceptum: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Quo fit vt hoc remisso & languente orandi studio, facillè rursus captiuam prauis desiderijs animam, humane prædo salutis abducatur. Neque verò accidere homini periculosior tentatio potest, quàm si orare nõ delectet. Etenim cum in propinquo vigilet hostis, quonam modo non ab illo protinus rapiatur inermis repertus, & ipso orandi fastidio deuotioni præparatus? Quod periculũ cum impendere homini iusto Propheta prospexisset, orando nos docuit, quid timere, & quid sæpe orare deberemus. Domine Deus meus (inquit) in te speraui, saluum me fac ex omnibus persequētibus me, & libera me: nequãdo rapiat, vt leo, animam meam, dum non est qui redimat,

Matth. 26.

Psalm. 7.

dimat, neque qui saluum faciat. Hoc etiam perfecta
 anima dicit, Cui solius diaboli (inquit Augustinus) *In Psalm. 7.*
 fraudulentæ insidiæ cauendæ sunt: hoc illa (inquã) ani-
 ma dicit, quæ postea dicere aude: Domine Deus meus,
 si feci istud, si est iniquitas in manibus meis; si reddidi
 retribuendis mihi mala, quippe hoc illorum est, qui-
 bus præcipitur: Estote perfecti, sicut pater vester cæle-
 stis perfectus est, qui facit Solem suum oriri super bo-
 nos & malos, & super iustos pluit & iniustos. Cur ergo
 tam studiosè atque sollicitè perfecta iam anima preca-
 tur, vt adhuc salua fiat? Nequando rapiat (inquit) vt
 leo, animam meam, dum non est qui redimat, neque
 qui saluum faciat: id est, ne rapiat, dum tu non redimis,
 neque saluum facis. Si enim Deus non redimat, neque
 saluum faciat; ille, nemine obistente, rapit. vnde & alio
 loco quò sit confugiendum ostendens, Eripe me (in- *Psalm. 143.*
 quit) de inimicis meis Domine, ad te confugi; doce me
 facere voluntatem tuã, quia Deus meus es tu. Spiritus
 tuus bonus deducet me in terram rectam. & aliàs: Do- *Psalm. 5.*
 mine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos,
 dirige in conspectu tuo viam meã. & iterum: Illumina *Psalm. 12.*
 oculos meos, ne vnquam obdormiã in morte; nequan-
 do dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Idcir-
 co & quotidiana, & omnibus psallendi horis frequens
 Ecclesiæ precatio est: Deus in adiutorium meum in- *Psalm. 34. 39.*
 tende: Domine ad adiuuandum me festina. Quæ qui- *69.*
 dem & illius pientissimi ac vigilantissimi Prophetæ esse
 solebat oratio. Vti & illa in eodem Psalmo: Ego verò *Psalm. 39. 69.*
 egenus & pauper sum, Deus adiuua me: Adiutor meus
 & liberator meus es tu, Domine ne moreris. Quan-
 quam enim gratiã Dei iustificatus erat, tamen naturæ
 imbecillitatem, vitiumque inueteratum, & diaboli cir-
 cum circa stementis conatus agnoscēs, seque in ijs quæ
 propria sunt, ante suos oculos constituens, egenum se
 & pauperem, atque adiutrice Dei manu egere, confi-
 tetur:

tetur : & vsque adeo id quidem, vt nec differri patiatur auxiliū, nullas videlicet de hoste suo sperans inducias. Domine, inquit, ne moreris. Ideoq. sic oratio exercitatus esse debet fidelis, vt simulatq. aliqua tēratione pulsatur, promptissimè possit ad eum recurrere, cui dicitur : Benedictus Dominus Deus, qui docet manus meas ad praelium, & digitos meos ad bellum. Alioqui quemadmodum ciuitas (ait Chrysostomus) quæ muris cincta non est, facilè venit in potestatem hostium, propterea quòd prorsus absit id quo fuerat hostium incursum arcendus : sic & animam non munitam precibus, diabolus facilè in suam redigit ditionem, nec multo negotio omni genere scelerum implet. Nam ad animam quidem precibus munitam, non audet propius accedere, metuens robur ac fortitudinem, quam illi deprecatio subministravit : magis vegetas animum, quàm cibus vegetat corpora. Et rursus in eadem oratione : Si quis dicat, inquit, animæ neruos esse deprecationem, mea quidem sententia videbitur verum dicere. nimirum, quemadmodum corpus neruis coheret, currit, stat, viuit, & compactum est ; aded, vt si neruos incidideris, vniuersam corporis harmoniam dissolueris, itidem animæ per sanctas preces sibi constant & compinguntur, ac pietatis cursum facilè peragunt. Est igitur oratio in maximis vitæ periculis salutis causa, libertatis conseruatricis, vitæ & immortalitatis conciliatrix, animæ robur, Ecclesiæ murus, qui rumpi non possit, munimentum inconcussum ; dæmonibus quidem formidabile, pijs verò omnibus & necessarium omnino & saluiferum.

CAPVT XVIII.

Quantum presidij sit in Ecclesia Christi, aduersus spiritualium nequitiarum incursum.

QUEMADMODVM autem potest quis bene etiam omni genere armorū instructus, ab hoste capi,

Psalm. 143.

*De Orat.
Lib. 2.*

capi, si sese à reliquis seiunxerit, solusque repertus sit; ita ut quæ dicta sunt, potest quispiam minus ad resistendum valere, si Ecclesiæ societatem reliquerit. Neque enim de nihilo scriptum est à Propheta: *Vrbs fortitudinis nostræ Sion. Saluator ponetur in ea murus & antemurale.* Quæ enim illa Sion, nisi Ecclesia est? quam sicut ædificauit, ita eius omne præsidium, firmamentum, munitioque, vnus est Saluator, Christus Dominus. ipse est & muri & antemuralis loco. In hac igitur munitissima ciuitate, custodit nos Dominus præsiidiis firmissimis, si ad id fuerit frequenti & humili precatione inuitatus. Tum fit illud quod alius propheta dicit: *Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israël.* Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam; per diem Sol non vret te, neque Luna per noctem. Hinc & illa apud Isaiam de beneficio Christi, quo suos in Ecclesia protegit, scripta leguntur: *Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & ubi inuocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte. super omnem enim gloriam protectio; & tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsonem à turbine & à pluuia. Tabernaculum hoc Ecclesia est, quæ umbram nobis illam præbet, de qua alibi ex persona fidelium: Spiritus oris nostri, Christus Dominus, captus est in peccatis nostris: cui diximus, In umbra tua viuemus in gentibus. Nobis enim (inquit Ambrosius) expandit manus suas Iesus, ut totum mundum obumbraret. Quomodo non sumus in umbra, qui Crucis eius protegimur velamento? quomodo non sumus in umbra, quos Crucifixus à malignitate sæculi & corporis ardore defendit? Hoc verissimè fieri dicit Ambrosius per Christum, cuius protectione obumbramur, sed in Ecclesiæ tabernaculo: quod propterea umbraculum ab æstu, nominari à Propheta cognoscimus.*

*Isaia 26.**Psal. 126.**Isaia 4.**Lamentationum Ieremiæ, cap. 4. Lib. 7. in Luc.*

Psalms. 139.

mus. Ibi ergo fit quod aliàs Propheta gratulabundus commemorat: Obumbrasti super caput meum in die belli. Præfens enim vita, quæ tota tentatio est, dies est belli, quia vel foris vel intus nunquam deest aduersitas, cui repugnari debeat. Laborans igitur Christi miles in hoc bello, rectè sibi obumbratione petit gratiæ Dei, ne æstu laborum debilitatus arefeat. Idcirco adiungit: Ne tradas me à desiderio meo peccatori: vt eum propterea in die belli intelligeremus obumbratum esse, ne vreretur æstu desiderij: à quo qui vincitur, is traditur peccatori, & aduersæ potestati subiicitur. Cohærent enim istæ seruitures, sicuti & libertas vna cum altera coniuncta est. De quibus quoniam satis est dictum, nihil superest, nisi vt ea quæ libertatem impedire videri possint, libellis aliquot sequentibus discutiantur.

D E
CHRISTIANA
LIBERTATE
LIBER OCTAVVS.
PROOEMIUM.

Nihil ferè promptius homini nõ satis erudito, venire in mētem solet, quàm vt cùm libertatis nomē audierit, cõcipiat eam ab omni solutam obedientiæ vinculo. Neq. enim libertatē residere putat illic posse, vbi adhuc constringat parendi necessitas; aliena quæ homini lege, non ipsius arbitrato viuendum sit. Vnde illa est Hecubæ apud Euripidē deploratio,

*Vt nemo quisquam liber est mortalium! aut
Fortuna seruum reddit aut pecunia,*

Aut